



موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

**ثبت سفارش واردات کالا و بررسی انطباق آن با  
موافقت‌نامه رویه‌های صدور مجوزهای واردات سازمان  
جهانی تجارت و مطالعه تطبیقی کشورهای منتخب**

**گزارش پشتیبان شماره ۹**

**طرح تدوین سند سیاست تجاری ایران**

**مجری: صادق ضیاء بیگدلی**

مهرماه ۱۳۹۷

## ثبت سفارش واردات کالا و بررسی انطباق آن با موافقت‌نامه رویه‌های صدور مجوزهای واردات سازمان جهانی تجارت و مطالعه تطبیقی کشورهای منتخب

### چکیده

ثبت سفارش واردات کالا، یکی از یادگارهای دوره انحصار دولت بر بازرگانی خارجی است؛ دوره‌ای که در آن به طور محدود به بخش خصوصی اجازه واردات داده می‌شد و برای این امر نیز باید سفارش واردات توسط واردکننده خصوصی ثبت می‌شد. این رویه به عنوان پیش‌شرط واردات، ولو با تغییراتی، همچنان وجود دارد. در این مطالعه، با بررسی تاریخچه، اهداف، مزایا و معایب این فرآیند، به ارزیابی نظرات موجود در این خصوص و لزوم حفظ این فرآیند یا حذف یا اصلاح آن پرداخته می‌شود. برای ترسیم فضای روشن‌تری نسبت به رویه سایر کشورها در این مساله -الزام اطلاع‌رسانی واردات پیش از ورود کالا- نظام حقوقی کشورهای منتخب را نیز مورد بررسی قرار خواهد گرفت. نهایتاً، با تحلیل مفاد و الزامات موافقت‌نامه رویه‌های صدور مجوزهای وارداتی سازمان جهانی تجارت را به عنوان سند مرجع و معیار سنجش نظام‌های حقوقی داخلی، میزان انطباق فرآیند ثبت سفارش با آن سنجیده می‌شود.

**کلیدواژه:** ثبت سفارش، مجوز واردات، موافقت‌نامه رویه‌های صدور مجوزهای وارداتی، پیش‌اظهاری واردات.

## فهرست

- ۱- تعریف و تاریخچه..... ۲
- ۲- فرآیند ثبت سفارش..... ۳
- ۳- اهداف و کارکردهای ثبت سفارش..... ۸
- ۴- چالش‌ها و معایب ثبت سفارش..... ۱۰
- ۵- دلایل موافقان حذف ثبت سفارش..... ۱۳
- ۶- دلایل مخالفان حذف ثبت سفارش..... ۱۴
- ۷- پیشنهاد بهبود فرآیند ثبت سفارش..... ۱۷
- ۸- ثبت سفارش در سایر کشورها..... ۱۸
- ۹- موافقت‌نامه رویه‌های صدور مجوزهای واردات سازمان جهانی تجارت..... ۲۳
- ۱۰- موافقت‌نامه تسهیل تجارت سازمان جهانی تجارت..... ۲۷
- ۱۱- نتیجه‌گیری و پیشنهاد..... ۳۰
- ۱۲- منابع..... ۳۲

### ۱. تعریف و تاریخچه

ثبت سفارش واردات، فرآیندی است که می‌بایست پیش از وارد کردن کالا و به جهت انطباق واردات با قانون مقررات صادرات و واردات و کنترل مجوزهای لازم انجام گیرد؛ بدین صورت که پیش از ورود کالا به گمرک، نوع و مشخصات کالا باید در سامانه‌ای مخصوص به اطلاع سازمان توسعه تجارت رسانده و مجوز واردات اخذ شود.

نظام ثبت سفارش اولین بار از دریچه‌ی تبصره‌ی ۱۶ قانون متمم بودجه سال ۱۳۴۶ کل کشور<sup>۱</sup> وارد سیستم تجارت خارجی ایران شد. به موجب این تبصره «از تاریخ تصویب این قانون، ماده‌ی ۹ قانون واگذاری معاملات ارزی مصوب ۲۴ اسفند ماه ۱۳۳۶ و همچنین، ماده‌ی ۹ قانون تشویق صادرات مصوب ۲۳ بهمن ماه ۱۳۳۳ لغو و به دولت اجازه داده می‌شود برابر ۴ درصد مبلغ مورد سفارش برای واردات کالا به نام حق ثبت سفارش به وسیله‌ی بانک مرکزی ایران دریافت نماید و از کل مبلغ وصولی ده درصد را به جای درآمد موضوع تصویب‌نامه‌ی شماره‌ی ۷۲۸۶ مورخ سیزدهم تیر ماه ۱۳۲۶ هیأت وزیران برای خدمات صحی در پایان هر ماه بالمناصفه به جمعیت شیر و خورشید سرخ ایران و سازمان شاهنشاهی خدمات اجتماعی پرداخت نماید و بقیه را به درآمد

<sup>۱</sup> <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/96181>, last visited: 06/05/ 2017.

عمومی کشور منظور دارد. مفاد این تبصره شامل کالاهای وارده بر اساس قانون جلب و حمایت از سرمایه‌های خارجی نمی‌باشد. در صورتی که تمام یا قسمتی از کالاهای مربوط به سفارش ثبت‌شده به کشور وارد نگردد، به همان نسبت حق ثبت سفارش دریافتی از درآمدهای جاری مربوط به این تبصره مسترد می‌گردد؛ به شرط آن که اختلاف بین مبلغ مورد سفارش و کالاهای وارده بیش از ده درصد مورد سفارش باشد».

در سال ۱۳۵۰ در «قانون افزایش حق‌الثبت سفارش کالا»<sup>۲</sup> میزان حق ثبت سفارش به پنج و نیم درصد افزایش یافت اما بعداً در سال ۱۳۵۳ و طی «قانون تقلیل حق ثبت سفارش کالا»<sup>۳</sup> به یک درصد کاهش یافت.

با شکل‌گیری مرکز تهیه و توزیع کالا در سال ۱۳۵۹، فرآیند ثبت سفارش و واردات کالا منحصر از طریق این مرکز انجام می‌گرفت. در این زمان، هر استان سهمیه‌ی خاصی برای ثبت سفارش برای کالاهای متفاوت داشت. به علت بروکراسی پیچیده، این مرکز در سال ۱۳۷۰ با تصمیم شورای عالی اداری منحل و اجازه‌ی واردات به بخش خصوصی داده شد.<sup>۴</sup>

در قانون‌های سالیانه‌ی مقررات صادرات و واردات ۱۳۶۴<sup>۵</sup> و ۱۳۶۵<sup>۶</sup>، مساله‌ی ثبت سفارش دارای احکامی بوده است اما به طور جداگانه به الزامی بودن آن تصریح نشده و به قوانین سابق اکتفا شده بود. در قانون مقررات صادرات و واردات مصوب ۱۳۶۶<sup>۷</sup> نیز وضعیت به همین منوال بود تا این که در قانون مقررات صادرات و واردات مصوب ۱۳۷۲<sup>۸</sup> به طور صریح در ماده‌ی ۸ مقرر شد «واردکنندگان کالاهای مختلف اعم از دولتی و غیردولتی جهت اخذ مجوز ورود و ثبت سفارش باید منحصرأً به وزارت بازرگانی مراجعه نمایند». مستند قانونی اصلی ثبت سفارش کماکان همین قانون است.

## ۲. فرآیند ثبت سفارش

<sup>۲</sup> <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/96641>, last visited: 06/05/ 2017.

<sup>۳</sup> <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/97083>, last visited: 06/05/ 2017.

<sup>۴</sup> هرورانی، حسین، ملایی، عبدالعظیم، بررسی ابعاد ثبت سفارش (مفاهیم، کاربردها، چالش‌ها)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، معاونت پژوهش‌های اقتصادی: دفتر مطالعات اقتصادی، ۱۳۹۲، ص ۴.

<sup>۵</sup> <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/91066>, last visited: 06/05/ 2017.

<sup>۶</sup> <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/91186>, last visited: 06/05/ 2017.

<sup>۷</sup> <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/91378>, last visited: 06/05/ 2017.

<sup>۸</sup> <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/92307>, last visited: 06/05/ 2017.

در راستای تکلیف مقرر در ماده‌ی ۸ قانون مقررات صادرات و واردات ۱۳۷۲، فرآیند ثبت سفارش در وزارت بازرگانی صورت می‌پذیرفت تا اینکه در سال ۱۳۸۷ در سازمان توسعه‌ی تجارت وابسته به وزارت صنعت، معدن و تجارت، سامانه‌ی الکترونیکی ثبت سفارش موسوم به «ثبتارش» راه‌اندازی شد. سیستم الکترونیکی ثبت سفارش واردات کالا، از ابتدای سال ۱۳۸۷ به صورت تدریجی شکل گرفت و در نهایت در تاریخ ۱۳۸۸/۰۳/۱۹ به صورت صد در صد الکترونیکی شروع به کار نمود. در این سیستم متقاضیان ثبت سفارش اعم از حقیقی و حقوقی با مراجعه به وب سایت [sabtaresh.tpo.ir](http://sabtaresh.tpo.ir) ثبت نام نموده، با دریافت کد کاربری و رمز عبور شخصی، از طریق همین سایت، سفارش واردات خود را در هر ساعتی از شبانه‌روز ثبت می‌نمایند و می‌توانند کلیه‌ی پیگیری‌های لازم را تا دریافت تأییدیه‌ی ثبت سفارش از طریق این سیستم انجام دهند. متقاضیان پس از اطلاع از پایان مراحل اداری ثبت سفارش، اقدام به پرداخت اینترنتی کارمزد ثبت سفارش می‌نمایند و پس از پرداخت، پرونده‌ی متقاضیان بدون نیاز به مراجعه‌ی حضوری به مراکز ثبت سفارش، به صورت خودکار به شعب بانک عامل و گمرکات اجرایی کشور ارسال می‌شود.<sup>۹</sup>

اهداف این سامانه عبارتند از: افزایش دقت و سرعت در ثبت نام و ثبت سفارشات توسط بازرگانان در سراسر کشور، افزایش دقت و سرعت در عملکرد کارشناسان و مدیران سیستم ثبت سفارشات در سراسر کشور، ارائه‌ی اطلاعات دقیق به بازرگانان و کاربران سیستم در حداقل زمان، حداقل محدودیت زمانی برای انجام و پیگیری ثبت سفارشات، ایجاد ارتباط سریع، دقیق و مطمئن با سازمان‌های مرتبط از جمله گمرک، بانک مرکزی و سایر سازمان‌های مجوزدهنده و اطلاع‌رسانی متمرکز و یکسان برای بازرگانان و اعمال قوانین و مقررات واردات و روش‌های کارشناسی در سراسر کشور.<sup>۱۰</sup>

برای ثبت سفارش در این سامانه باید مراحل طی شود که اختصاراً به قرار زیر است:

۱. عضویت در سایت: در این مرحله اطلاعات فردی/سازمانی و بازرگانی اشخاص حقیقی و حقوقی اخذ می‌شود.
۲. ثبت سفارش: پس از اخذ نام کاربری و رمز عبور، امکان ثبت سفارش کالا مهیا خواهد شد. در این مرحله باید مشخصات کالا، نوع حمل، منبع تامین ارز، نوع ثبت سفارش، مشخصات پروفورما و اطلاعات دیگری وارد شود. تمام این اطلاعات دارای توضیحات و راهنمای مفصلی هستند که از طریق سایت ثبتارش<sup>۱۱</sup>

<sup>۹</sup> برگرفته از سایت سیستم مدیریت ثبت سفارشات واردات به آدرس: [sabtaresh.tpo.ir](http://sabtaresh.tpo.ir)، تاریخ آخرین مراجعه: ۱۳۹۶/۴/۲.

<sup>۱۰</sup> برگرفته از سایت رسمی سیستم مدیریت ثبت سفارشات واردات به آدرس: [sabtaresh.tpo.ir](http://sabtaresh.tpo.ir)، تاریخ آخرین مراجعه: ۱۳۹۶/۴/۲.

<sup>۱۱</sup> <http://sabtaresh.tpo.ir/Help/PDFHelp/IOMSHelp.PDF>, last visited: 06/01/2017.

قابل دسترسی هستند و در اینجا، تنها به ذکر انواع منابع تامین ارز که مهم‌ترین مبحث در سیستم ثبت سفارش است می‌پردازیم. در سامانه‌ی ثبت‌ارش، نوع معامله بر اساس منبع تامین ارز تعیین می‌شود که از این قرار هستند: الف- ارز آزاد، ب- بدون انتقال ارز که شامل دو نوع است (۱. مصوب هیئت وزیران: بازرگانان می‌توانند بر اساس مصوب هیات وزیران کالاهای مشخصی را نظیر سیگار، قطعات تلفن همراه و... بدون انتقال ارز وارد کشور کنند. ۲. از محل نوسازی صنایع: کلیه‌ی اشخاص حقیقی و حقوقی که دارای آگهی تاسیس، موافقت اصولی و پروانه‌ی بهره‌برداری باشند، می‌توانند مواد اولیه‌ی تولید و قطعات و ماشین آلات تولید خود را از این طریق ثبت سفارش نمایند. ج- حساب ذخیره‌ی ارزی (در این نوع واردات، قسمتی از مبلغ کالا از حساب ذخیره‌ی ارزی و مابقی توسط بازرگان پرداخت می‌گردد)، د- واردات در مقابل صادرات (صادرکنندگان کالا از محل ارز حاصل از صادرات می‌توانند اقدام به واردات کالا نمایند)، ه- وام ارزی (واحدهای تولیدی که دارای پروانه‌ی تاسیس می‌باشند و خط تولید آنها راه‌اندازی نشده و پروانه‌ی بهره‌برداری ندارند، می‌توانند از طریق شعب مرکزی بانک‌ها، کل مبلغ پروفرمای خود را از وام ارزی (وامی از جنس ارز) تامین نمایند)، و- ورود موقت (شامل ثبت سفارش کالاهایی است که بعد از تغییرات یا تبدیل به فرآورده‌های دیگر مجدداً به خارج از کشور عودت داده می‌شوند، بر اساس نامه‌ی گمرک انجام شده و کارمزد ثبت سفارش ندارد).

۳. ثبت کالا و مجوز: در این مرحله مشخصات کالا، کد تعرفه و مجوزهای لازم وارد می‌شوند تا برای بررسی کارشناس ارسال شوند.

۴. بررسی کارشناس و صدور برگه‌ی ثبت سفارش: پس از بررسی و تایید کارشناس، باید کارمزد ثبت سفارش پرداخت شود. پس از تایید، امکان اصلاح، جایگزینی، تمدید و یا ابطال ثبت سفارش هم وجود خواهد داشت.

مدارک مورد نیاز برای ثبت سفارش کالا نیز عبارتند از:

۱. کارت بازرگانی معتبر؛

۲. کارت عضویت وزارت بازرگانی (ثبت نام)؛

۳. اوراق ثبت سفارش ۵ برگه؛

۴. اخذ مجوزهای قانونی لازم براساس مندرجات ذیل یادداشت‌های فصل تعرفه‌ی مربوط در کتاب مقررات صادرات و واردات و سایر مصوبات و دستورالعمل‌های ابلاغ‌شده (از قبیل مجوز وزارت بهداشت، جهاد کشاورزی، انرژی اتمی و ...)

۵. اصل پروفرما + کپی آن؛

۶. کاتالوگ یا بروشور و آنالیز برای برخی کالاها.

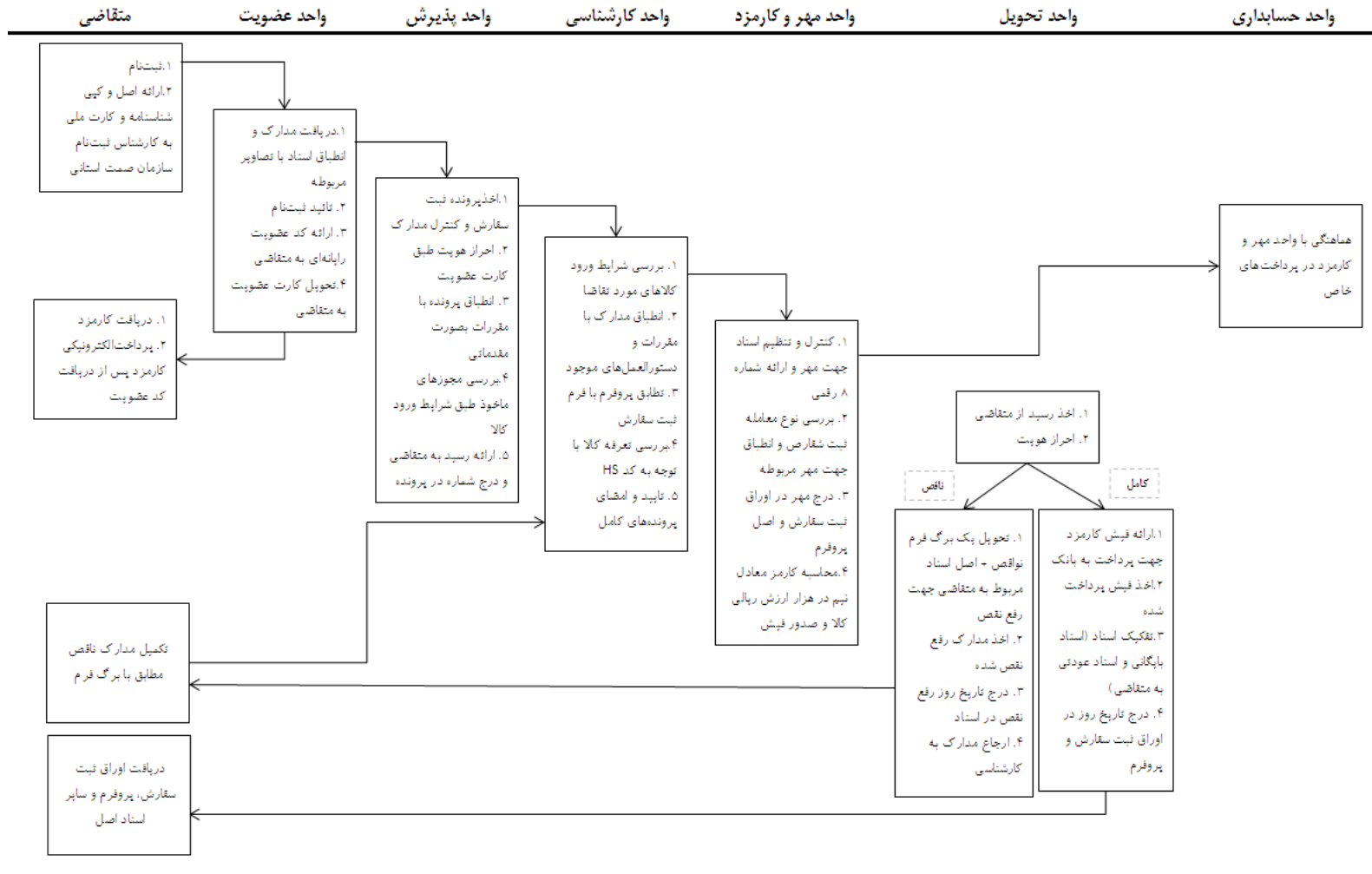
ذیلا یک نمودار از مراحل ثبت سفارش ارائه می‌شود که تمام مراحل از آغاز تا پایان در آن تشریح شده است.<sup>۱۲</sup>

---

<sup>۱۲</sup> نمودار، برگرفته از مطالعه‌ی زیر است:

موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، سلسله گزارش‌های بهبود فرآیندها، فرآیند ثبت سفارش واردات کالا، بی‌تا، صص ۸-۱۰.

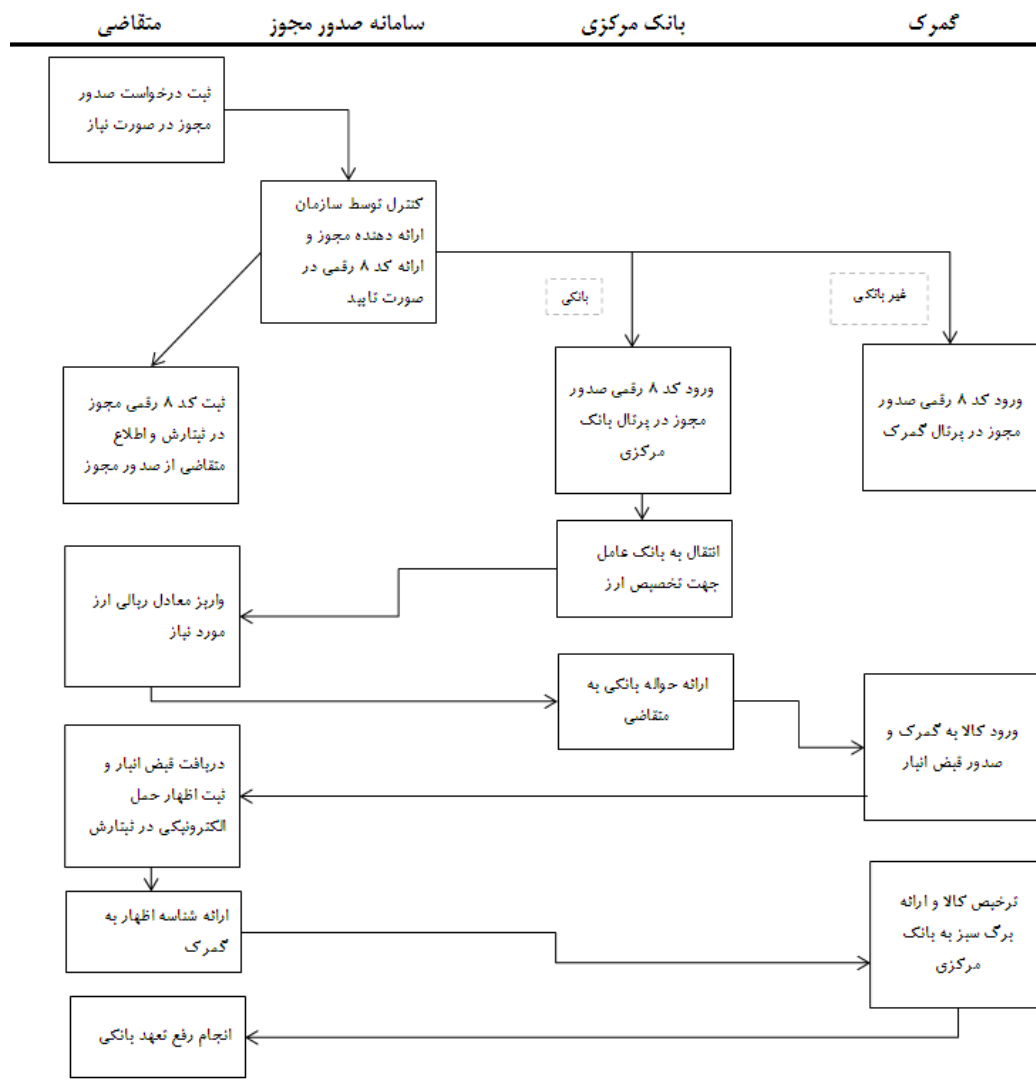
## مراحل ثبت سفارش





«در مرحله‌ی بین عضویت و پذیرش متقاضی می‌بایست بسته به نوع کالای وارداتی از سازمان‌هایی نظیر وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت نفت، وزارت دفاع و... مجوزهای لازم را مطابق با قانون دریافت نماید. برای این منظور به سامانه‌ی الکترونیکی صدور مجوز مراجعه نموده و فرم درخواست خود را تکمیل می‌کند. پس از صدور مجوز، کارشناسی‌های لازم انجام شده و در پایان مراحل کارشناسی، مراحل زیر انجام می‌گیرد»<sup>۱۳</sup>.

### فزاینده درخواست مجوز ورود



<sup>۱۳</sup> موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، سلسله گزارش‌های تحلیلی فرآیندهای بخش صمت، فرآیند ثبت سفارش، ۱۳۹۳، ص ۱۴. جدول فوق نیز برگرفته از همین منبع است.

### ۳. اهداف و کارکردهای ثبت سفارش

در خصوص اهداف و کارکردهای ثبت سفارش، هیچ تصریح قانونی وجود ندارد تا با مراجعه به آن بتوان بیان داشت که ثبت سفارش همچنان مطابق با هدف اولیه خود منطبق است و کارکرد مقصود قانون گذار را دارد یا خیر. به همین دلیل، موارد مطروح در این مبحث، بر اساس مطالعات موجود، اظهارات دست‌اندرکاران و متخصصان و با توجه به رویه جاری بیان شده‌اند.

#### ۳-۱- کسب آمار واردات قبل از ورود کالا به کشور:

یکی از اهداف ثبت سفارش، کسب آمار واردات است که در بهره‌گیری از سایر کارکردهای این سیستم، نقش موثری دارد. البته، با توجه به این که تمام سفارش‌های ثبت‌شده وارد کشور نمی‌شوند، ممکن است این آمار کاملاً با واردات واقعی همخوانی نداشته باشد<sup>۱۴</sup> و باید قبل از اتخاذ تصمیم بر مبنای این آمار، از سایر منابع اطلاعاتی برای کشف میزان واقعی واردات بهره برد.

#### ۳-۲- افزایش اطمینان از امکان ورود و ترخیص کالا:

یکی از مهم‌ترین دلایل شکل‌گیری فرآیند ثبت سفارش به صورت کنونی، این بوده است که قبل از ورود کالاها به گمرک، امکان بررسی نیاز به واردات آن محصول، میزان واردات و مجوزهای مربوطه فراهم شود. بدون وجود این سامانه ممکن است کالاهایی به گمرک وارد شوند که امکان ترخیص آن‌ها وجود نداشته باشد و هزینه‌های غیرقابل جبرانی به بازرگانان وارد شود<sup>۱۵</sup>.

#### ۳-۳- مدیریت تخصیص ارز:

مدیریت تخصیص ارز خصوصاً در شرایط تحریم و کمبود منابع ارزی، یکی دیگر از کارکردهای مثبت نظام ثبت سفارش است<sup>۱۶</sup>. در حقیقت، به نظر برخی صاحب‌نظران و با توجه به سابقه‌ی تاریخی مساله، ضرورت اصلی تشکیل این سیستم، همین مدیریت منابع محدود ارزی و کنترل جریان خروجی ارز از کشور بوده است و سایر

---

<sup>۱۴</sup> موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، گروه پژوهش‌های بازرگانی خارجی، بررسی فرآیند ثبت سفارش واردات کالا و ارزیابی اثرات حذف آن،

۱۳۹۲، ص ۵.

<sup>۱۵</sup> هرورانی، حسین، ملائی، عبدالعظیم، بررسی ابعاد ثبت سفارش (مفاهیم، کاربردها، چالش‌ها)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، معاونت

پژوهش‌های اقتصادی: دفتر مطالعات اقتصادی، ۱۳۹۲، ص ۳.

<sup>۱۶</sup> همان.

کارکردها بعدا بدان افزوده شده‌اند. البته، ملاحظات آماری و کنترل مجوزهای غیرفنی که در آن زمان ضروری بوده‌اند، نیز از جمله ضرورت‌هایی دانسته شده است که فلسفه‌ی شکل‌گیری ثبت سفارش را به آن مرتبط دانسته‌اند.<sup>۱۷</sup>

کارکرد دیگری که ثبت سفارش در حوزه‌ی مدیریت بازار ارز دارد، تنظیم سبب ارزی دولت است. دولت در زمان‌هایی که مایل باشد موجودی ارز خاصی را افزایش یا کاهش دهد، واردات از آن کشور را از طریق ثبت سفارش در جهت اهداف خود هدایت می‌کند.

### ۳-۴- ابزار تنظیم بازار کالا:

از طریق اطلاعات سامانه‌ی ثبت سفارش می‌توان میزان واردات کالاهای مختلف را در دوره‌های آتی پیش‌بینی نمود و در صورت مشاهده‌ی کمبودی در زمینه‌ی خاص، از طریق سیاست‌های مختلفی مانند تشویق به واردات بیشتر، تشویق به تولید داخلی بیشتر، خرید تضمینی تولید داخلی، واردات از طریق شرکت بازرگانی دولتی و ... از کمبودها و به تبع آن آشفستگی بازار و افزایش قیمت‌ها جلوگیری نمود<sup>۱۸</sup>. همچنین، در صورت واردات مازاد بر نیاز، دولت می‌تواند از طریق منع ثبت سفارش آن را مدیریت کند و یا با اطلاع‌رسانی از واردات بکاهد.<sup>۱۹</sup>

البته، با توجه به هزینه‌های بالای واردات، تغییر شرایط بازار و عدم امکان تامین منابع ارزی، ممکن است برخی بازرگانان از وارد نمودن کالاهایی که ثبت سفارش شده‌اند، منصرف شوند و میان آمار سامانه‌ی ثبت‌تارش و آمار واقعی اختلاف ایجاد شود و مدیریت بازار با اتکا به این اطلاعات مختل شود<sup>۲۰</sup>. نامشخص بودن زمان ورود کالا و احتمال انتقال آن به سال بعد و نیز وجود اختلاف قیمت در زمان ارائه‌ی پروفرما و زمان واردات و نیز اختلاف میان مقدار ثبت سفارش شده و مقدار واردات واقعی، از دیگر عوامل اختلاف میان آمار ثبت سفارش و آمار واردات واقعی است<sup>۲۱</sup>.

---

<sup>۱۷</sup> موسوی‌زنور، موسی، حذف نظام ثبت سفارش ضرورتاً مشکلی را حل نمی‌کند، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۳، قابل دسترس از طریق: <http://trindoc.itsr.ir/ProductDidgahDetail.aspx?ID=1484>، تاریخ آخرین بازدید: ۱۳۹۶/۰۴/۱۲.

<sup>۱۸</sup> هرورانی، حسین، ملایی، عبدالعظیم، بررسی ابعاد ثبت سفارش (مفاهیم، کاربردها، چالش‌ها)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، معاونت پژوهش‌های اقتصادی: دفتر مطالعات اقتصادی، ۱۳۹۲، ص ۶.

<sup>۱۹</sup> موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، گروه پژوهش‌های بازرگانی خارجی، بررسی فرآیند ثبت سفارش واردات کالا و ارزیابی اثرات حذف آن، ۱۳۹۲، ص ۶.

<sup>۲۰</sup> پیشین، ص ۳۰.

<sup>۲۱</sup> موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، گروه پژوهش‌های بازرگانی خارجی، بررسی فرآیند ثبت سفارش واردات کالا و ارزیابی اثرات حذف آن، ۱۳۹۲، ص ۷.

### ۳-۵- ابزار کنترل مجوزها:

یکی از کارکردهای سیستم ثبت سفارش، کنترل مجوزهای لازم برای واردات و پیش‌گیری از واردات کالاهای غیرمجاز است<sup>۲۲</sup>. البته، در برخی موارد بازرگانان ممکن است به طور عمدی کد تعرفه‌ی کالای دیگری را در سامانه‌ی ثبت‌ارش وارد کنند تا از اخذ برخی مجوزها رها شوند<sup>۲۳</sup>. همچنین، مطابقت مدارک ارائه‌شده با ادعای واردکننده به ویژه با هدف حمایت از حقوق دولت در دریافت تعرفه و کارمزد ثبت سفارش هم از طرق همین کارکرد کنترلی به دست می‌آید<sup>۲۴</sup>.

مهمترین انتقادی که می‌توان به این کارکرد وارد نمود، این است که در عرف تجاری دنیا، نهاد مسئول کنترل مجوزها گمرک‌ها هستند و در ایران نیز رویه به همین ترتیب است. به همین علت، افزودن یک مرحله کنترل مجوزها ضمن این که هزینه‌های دولت را افزایش می‌دهد و با توجه به این که تایید مرحله ثبت سفارش برای گمرک الزام‌آور نیست، منطقی به نظر نمی‌رسد و تداخل وظایف و موازی‌کاری و نارضایتی بازرگانان را به همراه خواهد داشت.

### ۳-۶- ابزار سیاست تجاری:

برای مقاصد سیاست تجاری، از نظام ثبت سفارش می‌توان برای کنترل واردات کالاهای خاص، کنترل واردات از کشورهای خاص و نیز تنظیم تراز تجاری ایران با کشورهای خاص بهره جست<sup>۲۵</sup>. با وجود این، تا کنون عملاً از این ابزار استفاده نشده است<sup>۲۶</sup>.

### ۳-۷- کسب درآمد از طریق کارمزد ثبت سفارش واردات از دیگر کارکردهای ثبت سفارش است<sup>۲۷</sup>.

---

<sup>۲۲</sup> عابدین، محمدرضا، بررسی فرآیند ثبت سفارش واردات و امکان حذف آن و تجربیات کشورها، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۸۷، ص ۳.

<sup>۲۳</sup> هرورانی، حسین، ملایی، عبدالعظیم، بررسی ابعاد ثبت سفارش (مفاهیم، کاربردها، چالش‌ها)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، معاونت پژوهش‌های اقتصادی: دفتر مطالعات اقتصادی، ۱۳۹۲، ص ۳۰.

<sup>۲۴</sup> موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، گروه پژوهش‌های بازرگانی خارجی، بررسی فرآیند ثبت سفارش واردات کالا و ارزیابی اثرات حذف آن، ۱۳۹۲، ص ۵.

<sup>۲۵</sup> همان، ص ۸.

<sup>۲۶</sup> عابدین، محمدرضا، بررسی فرآیند ثبت سفارش واردات و امکان حذف آن و تجربیات کشورها، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۸۷، ص ۷.

<sup>۲۷</sup> همان، ص ۳.

#### ۴. چالش‌ها و معایب ثبت سفارش

در ادبیات موجود، انتقاداتی به ثبت سفارش وارد و معایبی برای آن ذکر شده است که اختصاراً در این مبحث بررسی می‌شوند.

#### ۴-۱- افزایش هزینه و زمان واردات:

بسیاری از بازرگانان و نیز کارشناسان معتقدند که سیستم ثبت سفارش هزینه و زمان واردات را افزایش داده و به مانعی برای واردات تبدیل شده است. البته، برخی معتقد شده‌اند که با الکترونیکی شدن فرآیند ثبت سفارش، این فرآیند به حالت ثبت آماری و مطابقت واردات با قوانین نزدیک‌تر خواهد شد<sup>۲۸</sup>.

بدیهی است که هنوز ثبت سفارش به این مرحله نرسیده است که صرفاً جنبه آماری پیدا کرده باشد اما برخی اقدامات از خودکار شدن ثبت سفارش برخی از کالاها که تاییدیه‌ی ثبتشان بدون دخالت کارشناس صادر می‌شود، گام مهمی در حرکت به این سمت و کاسته شدن از خصیصه مجوز وارداتی این فرآیند است. سامانه‌ی ثبتارش، لیست تعداد زیادی از کالاها را که به صورت خودکار ثبت سفارش می‌شوند، منتشر کرده است<sup>۲۹</sup>.

#### ۴-۲- افزایش هزینه تولید و بار مالی برای مصرف‌کننده:

«پیچیدگی فرآیند ثبت سفارش و معطلی زیاد آن و همچنین درصدی که باید به حساب دولت واریز گردد، همگی هزینه‌هایی را برای واردکننده به وجود خواهد آورد که در نهایت منجر به افزایش قیمت تمام‌شده‌ی کالای وارداتی می‌گردد. این هزینه در نهایت باید توسط بخش تولید و مصرف‌کننده‌ی نهایی پرداخت گردد که به نفع بخش تولید کشور و مردم نخواهد بود»<sup>۳۰</sup>.

#### ۴-۳- تبعات منفی استفاده از سیستم یکپارچه طبقه‌بندی و کدگذاری کالاها موسوم به HS<sup>۳۱</sup>:

<sup>۲۸</sup> موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، گروه پژوهش‌های بازرگانی خارجی، بررسی فرآیند ثبت سفارش واردات کالا و ارزیابی اثرات حذف آن،

۱۳۹۲، ص ۸

<sup>۲۹</sup> <http://sabtaresh.tpo.ir/Tools/LetterAndEtc/HSCodes13940130-2-3.pdf>, last visited: 07/02/2017.

<http://sabtaresh.tpo.ir/Tools/LetterAndEtc/HS13930726-1.pdf>, last visited: 07/02/2017.

<sup>۳۰</sup> موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، سلسله گزارش‌های تحلیلی فرآیندهای بخش صمت، فرآیند ثبت سفارش، ۱۳۹۳، ص ۲۳.

<sup>۳۱</sup> Harmonised Commodity Description and Coding System

استفاده از سیستم HS موجب سوءاستفاده‌ی برخی واردکنندگان می‌شود و ایشان با وارد نمودن یک کد عام که زیربخش‌های آن تعریف نشده‌اند، اقدام به پرداخت تعرفه‌ی کالاهای دیگر و اضرار به حقوق دولتی می‌کنند. از نظر برخی کارشناسان، استفاده از این سیستم پاسخگوی نیازهای اطلاعاتی فرآیند واردات نیست<sup>۳۲</sup>. اما در پاسخ باید گفت که این ایراد ناشی از عملکرد اشخاص است و ارتباطی به معایب سیستم ثبت سفارش یا HS ندارد و تعرفه‌ها در گمرک بررسی می‌شوند و معیار نهایی، نظر گمرک است.

ایراد در این مساله است که با رویت کالا ممکن است تعرفه تغییر کند و اختلاف نظر میان واردکننده و گمرک وجود داشته باشد و اظهاری که در ثبت سفارش انجام شده است، مشکلاتی برای واردکننده در پرداخت مابه‌التفاوت و جریمه ایجاد می‌کند؛ حال آن که تعیین تعرفه در گمرک باید کافی دانسته شود و اعلام آن در ثبت سفارش مشکلاتی به همراه خواهد داشت<sup>۳۳</sup>.

#### ۴-۴- جعلی بودن پروفرما:

به علت عدم امکان سنجش صحت اطلاعات پروفرما، احتمال اظهار نادرست ارزش کالاها افزایش می‌یابد. در مواردی که از ارزش بانکی استفاده می‌شود، احتمال بیش‌اظهاری و در مواردی که با ارزش آزاد واردات انجام می‌شود، احتمال کم‌اظهاری افزایش می‌یابد. با اتصال به سامانه‌ی ثبت‌ارش به پورتال ارزی و گمرک می‌توان از موارد بیش‌اظهاری کاست اما این راه‌حل تأثیری بر موارد کم‌اظهاری ندارد<sup>۳۴</sup>. به نظر، این انتقاد ارتباطی به ماهیت ثبت سفارش ندارد و در صورت عدم وجود فرآیند ثبت سفارش نیز امکان وقوع آن وجود دارد.

#### ۴-۵- عدم قابلیت استناد قطعی اطلاعات آماری:

همان‌طور که در خلال مباحث اشاره شد، به عللی از جمله انصراف بازرگانان از واردات، تقلب در وارد نمودن کد تعرفه‌ای، تغییر کد تعرفه یا ارزش کالا در گمرک پس از رویت کالا توسط کارشناسان<sup>۳۵</sup> و ... ممکن است عملاً به میزان ثبت سفارش شده، کالا وارد کشور نشود و قابلیت استناد به این اطلاعات ممکن است در زمینه‌های تنظیم بازار کالا، مدیریت ارز، مدیریت واردات از کشورهای خاص و موارد دیگر، سست شود. بر اساس مطالعات موجود،

---

<sup>۳۲</sup> هرورانی، حسین، ملایی، عبدالعظیم، بررسی ابعاد ثبت سفارش (مفاهیم، کاربردها، چالش‌ها)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، معاونت پژوهش‌های اقتصادی: دفتر مطالعات اقتصادی، ۱۳۹۲، ص ۲۸.

<sup>۳۳</sup> موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، سلسله گزارش‌های تحلیلی فرآیندهای بخش صمت، فرآیند ثبت سفارش، ۱۳۹۳، ص ۲۲.

<sup>۳۴</sup> هرورانی، حسین، ملایی، عبدالعظیم، بررسی ابعاد ثبت سفارش (مفاهیم، کاربردها، چالش‌ها)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، معاونت پژوهش‌های اقتصادی: دفتر مطالعات اقتصادی، ۱۳۹۲، ص ۳۰.

<sup>۳۵</sup> همان، ص ۳۰.

واردات واقعی کالا در سال‌های اخیر، بین ۷۰ تا ۹۰ درصد میزان ثبت سفارش شده بوده است<sup>۳۶</sup>. این انتقاد مستقیماً یکی از کارکردهای ادعاشده برای ثبت سفارش را زیر سوال می‌برد اما از سوی دیگر، میتوان پاسخ داد که به هر حال، قابلیت پیش‌بینی ولو با اختلاف را میسر می‌سازد.

#### ۴-۶- ایجاد رانت اطلاعاتی:

ثبت سفارش به صورت ساختاری، قابلیت ایجاد رانت برای افراد خاص را در خود دارد. برای مثال می‌توان به ممنوعیت واردات برخی از خودروها در سال‌های اخیر اشاره نمود که برخی با ادعای ثبت سفارش خودروها در ۶ ماه قبل از ابلاغ بخشنامه ممنوعیت واردات این خودروهای خاص، اقدام به واردات نمودند. اطلاع یافتن این افراد از ابلاغ احتمالی این بخشنامه در آینده، یک رانت اطلاعاتی است که همراه با نواقص ساختاری قانونی ثبت سفارش، سودهای غیرمتعارف برای افراد بهره‌مند از رانت ایجاد نموده است<sup>۳۷</sup>.

نقص قانونی که موجب تقویت این رانت اطلاعات گردیده، ماده ۱۱ آیین‌نامه قانون مقررات صادرات و واردات است که اجازه ورود کالاهایی را که قبل از تصویب ممنوعیت‌های وارداتی یا افزایش تعرفه‌ها، ثبت سفارش آن‌ها انجام شده است، مطابق همان مقررات قبل از تصویب این ممنوعیت‌ها یا افزایش تعرفه‌ها می‌دهد. بدین ترتیب، کافی است تا یک روز قبل از ابلاغ مقررات جدید، ثبت سفارش انجام شود تا امکان فرار از مقررات جدید فراهم گردد و شخصی که از ابلاغ این مقررات پیش از عمومی شدن آن مطلع شود، از رانت اطلاعاتی برخوردار است. این ماده در ادامه ذیل مبحث موافقت‌نامه تسهیل تجارت، بیشتر مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

#### ۵. دلایل موافقان حذف ثبت سفارش

##### ۵-۱- نیاز به افزایش سرعت واردات و بهبود شاخص تجارت فرامرزی:

این سیستم باعث کند شدن واردات می‌شود<sup>۳۸</sup>. ثبت سفارش فارغ از این که مانعی برای تجارت است، با طولانی کردن فرآیند واردات و ایجاد وقفه در برنامه‌ریزی واردکنندگان، بعضاً موجب انقضای پروفرما می‌شود که

<sup>۳۶</sup> موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، گروه پژوهش‌های بازرگانی خارجی، بررسی فرآیند ثبت سفارش واردات کالا و ارزیابی اثرات حذف آن،

۱۳۹۲، ص ۶.

<sup>۳۷</sup> موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، سلسله گزارش‌های تحلیلی فرآیندهای بخش صمت، فرآیند ثبت سفارش، ۱۳۹۳، ص ۲۳.

<sup>۳۸</sup> میزگرد بررسی ابعاد قانونی ثبت سفارش در چارچوب سیاست تجاری ایران، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۳، قابل دسترس در:

<http://trindoc.itsr.ir/ProductMizegerdDetail.aspx?ID=5374> تاریخ آخرین بازدید: ۱۳۹۶/۰۴/۱۷.

واردکنندگان را مجبور می‌سازد الحاقیه‌های متعددی را برای پروفرا تهیه کنند و مشکلات متعددی برای ایشان ایجاد می‌شود؛ وضعیتی که با اهداف قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار همخوانی ندارد.<sup>۳۹</sup>

حذف ثبت سفارش از اسناد لازم برای واردات منجر به کاهش هزینه‌ها و زمان واردات می‌شود که در نهایت، بهبود رتبه‌ی ایران را در نماگر تجارت فرامرزی و شاخص سهولت انجام کسب و کار در پی خواهد داشت.<sup>۴۰</sup>

## ۵-۲- فراهم کردن مقدمات الحاق به سازمان جهانی تجارت:

با حذف یا حداقل اصلاح و قانونمند کردن ثبت سفارش و از بین بردن شائبه‌ی دخالت سلیق شخصی و دستگاهی در آن، می‌توان میزان انطباق با مقررات سازمان جهانی تجارت را افزایش داد.<sup>۴۱</sup>

## ۵-۳- اصلاح ساختار وظایف دولت:

کارکردهای کنترلی که در دوره‌های بعدی به این فرآیند اضافه شده است، وظیفه‌ی گمرک یا بانک مرکزی است و نیازی به ایجاد مانع جدید بر سر راه تجارت نیست.<sup>۴۲</sup>

همچنین، حذف این فرآیند، به کاسته شدن از وظایف وزارت صنعت، معدن و تجارت و به دنبال آن، به کوچک کردن دولت کمک می‌کند.<sup>۴۳</sup>

۵-۴- ثبت سفارش موجب انحراف در تخصیص منابع کالایی و ارزی و نیز طرف‌های تجاری کشور می‌شود.<sup>۴۴</sup>

## ۶. دلایل مخالفان حذف ثبت سفارش

---

<sup>۳۹</sup> موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، سلسله گزارش‌های تحلیلی فرآیندهای بخش صمت، فرآیند ثبت سفارش، ۱۳۹۳، ص ۲۲.  
<sup>۴۰</sup> ملایی، عبدالعظیم، هرورانی، حسین، احمدیان، مریم، راهکارهای بهبود ایران در گزارش «انجام کسب و کار» بانک جهانی (نماگر تجارت فرامرزی)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، معاونت پژوهش‌های اقتصادی: دفتر مطالعات اقتصادی، ۱۳۹۳، ص ۵۴.  
<sup>۴۱</sup> موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، گروه پژوهش‌های بازرگانی خارجی، بررسی فرآیند ثبت سفارش واردات کالا و ارزیابی اثرات حذف آن، ۱۳۹۲، ص ۱۱.

<sup>۴۲</sup> موسوی‌زنور، موسی، حذف نظام ثبت سفارش ضرورتاً مشکلی را حل نمی‌کند، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۳، قابل دسترس در: <http://trindoc.itsr.ir/ProductDidgahDetail.aspx?ID=1484>، تاریخ آخرین بازدید: ۱۳۹۶/۰۴/۱۹.

<sup>۴۳</sup> موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، گروه پژوهش‌های بازرگانی خارجی، بررسی فرآیند ثبت سفارش واردات کالا و ارزیابی اثرات حذف آن، ۱۳۹۲، ص ۱۰.

<sup>۴۴</sup> عابدین، محمدرضا، ثبت سفارش واردات، تداوم یا حذف، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۲، قابل دسترس در: <http://trindoc.itsr.ir/ProductResanehDetail.aspx?ID=4838>، تاریخ آخرین بازدید: ۱۳۹۶/۰۴/۱۹.



در مطالعات موجود، دلایلی برای مخالفت با حذف فرآیند ثبت سفارش بیان شده است که ذیلاً بررسی می‌شوند.

## ۶-۱- عدم تاثیر ثبت سفارش در طولانی شدن واردات

به اعتقاد برخی کارشناسان، اساساً این خود فرآیند ثبت سفارش نیست که باعث افزایش هزینه و طولانی شدن واردات شده است؛ بلکه، فراهم نمودن مدارک و مستندات لازم و مجوزهای مربوطه است که زمان واردکنندگان را به خود مصروف می‌دارد و با حذف سیستم ثبت سفارش، این وظایف و کنترل‌ها تنها از دستگاهی به دستگاه دیگر منتقل خواهد شد. بنابراین، برای تسهیل و تسریع واردات باید چاره‌ای برای کاهش زمان تهیه‌ی مدارک و مستندات و حذف موارد غیرضروری آن اندیشید و حذف ثبت سفارش بدون این اقدامات، موثر نخواهد بود<sup>۴۵</sup>.

## ۶-۲- از دست رفتن ابزار مدیریت بازار ارز و کالا، ابزار کنترل مجوزها و ابزار آماری:

با حذف سیستم ثبت سفارش، دولت مدیریت بازار ارز و سبب ارزی خود را که خصوصاً در زمان‌های تحریم یا کاهش درآمد ارزی بدان نیاز دارد، از دست خواهد داد. البته، با ورود بانک مرکزی و تخصیص ارز از طریق مرکز مبادلات ارزی از سال ۱۳۹۱، امکان نظارت ارزی بانک مرکزی از طریق بانک‌های عامل امکان‌پذیر شده است و نگرانی از این بابت وجود نخواهد داشت<sup>۴۶</sup>. همچنین، کارکرد کنترل مجوزها در این سیستم بسیار ضروری است و باید حفظ شود<sup>۴۷</sup>.

در شرایط کنونی مدیریت بازر توسط دولت ضروری است<sup>۴۸</sup>. به علاوه، امکان مدیریت واردات از کشورهایی که واردات از ایران را ممنوع یا محدود نموده‌اند، از بین خواهد رفت. البته، در این مورد هم می‌توان از طریق کنترل بر نحوه و میزان تخصیص ارز به واردات این کشورها، مقابله به مثل نمود<sup>۴۹</sup>.

---

<sup>۴۵</sup> گرشاسبی، علیرضا، تأمل بیشتر در حذف ثبت سفارش؛ سامانه‌ای آینده‌نگر در بخش واردات، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۳، قابل دسترس در: <http://trindoc.itsr.ir/ProductResanehDetail.aspx?ID=4979>، تاریخ آخرین بازدید: ۱۳۹۶/۰۴/۱۲.

<sup>۴۶</sup> موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، گروه پژوهش‌های بازرگانی خارجی، بررسی فرآیند ثبت سفارش واردات کالا و ارزیابی اثرات حذف آن، ۱۳۹۲، ص ۱۲.

<sup>۴۷</sup> موسوی‌زنور، موسی، حذف نظام ثبت سفارش ضرورتاً مشکلی را حل نمی‌کند، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۳، قابل دسترس در: <http://trindoc.itsr.ir/ProductDidgahDetail.aspx?ID=1484>، تاریخ آخرین بازدید: ۱۳۹۶/۰۴/۱۲.

<sup>۴۸</sup> فتحی‌زاده، امیرحوشنگ، ثبت سفارش، آری یا نه؟، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۳، قابل دسترس در:

<http://trindoc.itsr.ir/ProductResanehDetail.aspx?ID=5032>، تاریخ آخرین بازدید: ۱۳۹۶/۰۴/۱۳.

<sup>۴۹</sup> موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، گروه پژوهش‌های بازرگانی خارجی، بررسی فرآیند ثبت سفارش واردات کالا و ارزیابی اثرات حذف آن، ۱۳۹۲، ص ۱۲.

از دست رفتن ابزار آماری و جمع‌آوری اطلاعات در خصوص واردات از طریق سامانه ثبت سفارش نیز از تبعات حذف این فرآیند خواهد بود.

### ۳-۶- از دست رفتن ابزار سیاست تجاری:

سیستم ثبت سفارش، مهم‌ترین ابزار اعمال سیاست‌های تجاری در زمینه‌ی تجارت خارجی در بیش از دو دهه‌ی گذشته بوده است و حذف آن، بدون در نظر گرفتن راهکارهای جایگزین و بازنگری اساسی در نهادها و شیوه‌های دخالتشان در تجارت خارجی، نه تنها معضل کثرت نهادهای ذی‌مدخل در تجارت خارجی و صادرکننده‌ی مجوز را حل نمی‌کند، بلکه منجر به پراکندگی و ایجاد سیستم‌های موازی و افزایش بوروکراسی بر سر راه تجارت خارجی خواهد شد و همین یکپارچگی نسبی که تاجر با یک سامانه روبروست، از بین خواهد رفت. در حقیقت، باید با بازنگری در تعداد و نحوه‌ی دخالت نهادهای درگیر یا صادرکننده‌ی مجوز، سیستم ثبت سفارش را به کارکرد اصلی آن که پایش، نظارت و برنامه‌ریزی تجارت خارجی و تخصیص منابع کمیاب ارزی به اولویت‌های وارداتی واقعی است، بازگرداند. با توجه به این موارد، حذف ثبت سفارش تنها پاک کردن صورت مساله است و کمکی به رفع معضلات موجود نمی‌کند.<sup>۵۰</sup>

### ۴-۶- الزام قانونی برای ثبت سفارش:

تمام مطالعات اذعان داشته‌اند که ثبت سفارش مبنای قانونی دارد و حذف آن در اختیار دولت نیست و باید مجلس در این زمینه تصمیم بگیرد و باید معلوم شود که تکالیف قانونی متعددی که از مجرای ثبت سفارش اجرا می‌شوند، چه وضعیتی با حذف این سیستم خواهند داشت. از جمله‌ی این تکالیف، تکلیف مقرر در ماده‌ی ۶ قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی در تأمین نیازهای کشور و تقویت آن‌ها در امر صادرات و اصلاح ماده‌ی ۱۰۴ قانون مالیات‌های مستقیم است که به موجب آن، وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است از ثبت سفارش کالاها، تجهیزات، لوازم و فرآورده‌هایی که احکام این قانون را رعایت نکرده‌اند، جلوگیری کند.<sup>۵۱</sup>

### ۵-۶- از دست رفتن منابع درآمدی دولت:

---

<sup>۵۰</sup> زاهدطلبان، علی، ضرورت پرهیز از شتاب‌زدگی در حذف نظام ثبت سفارش، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۳، قابل دسترس در:

<http://trindoc.itsr.ir/ProductDidgahDetail.aspx?ID=۱۴۹>، تاریخ آخرین بازدید: ۱۳۹۶/۰۴/۱۵.

<sup>۵۱</sup> فتحی‌زاده، امیرهوشنگ، ثبت سفارش، آری یا نه؟، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۳، قابل دسترس در:

<http://trindoc.itsr.ir/ProductResanehDetail.aspx?ID=۵۰۳۲>، تاریخ آخرین بازدید: ۱۳۹۶/۰۴/۱۵.

یکی از تبعات حذف ثبت سفارش را از دست رفتن منابع درآمدی دولت می‌دانند. البته، با در نظر گرفتن واردات ثبت سفارش شده‌ی ۶۴ میلیارد دلاری در سال ۱۳۸۶ و احتساب نیم در هزار درآمد دولت بابت حق ثبت سفارش که معادل ۳۴ میلیون دلار بوده است، متوجه می‌شویم که این مبلغ چندان تاثیری در درآمدهای دولت نخواهد گذاشت.<sup>۵۲</sup>

ذکر این نکته ضروری است که از منظر سازمان جهانی تجارت، حق ثبت سفارش واردات کالا به جهت این که خدمتی در ازای آن به واردکننده ارائه نمی‌شود، ماهیت تعرفه دارد و با الحاق ایران به سازمان، بدیهی است که باید در سقف تعرفه‌های تثبیت‌شده محاسبه شود و در غیر این صورت، امکان اخذ آن وجود نخواهد داشت. بر این اساس، می‌توان گفت که علاوه بر این که مبلغ آن چندان چشمگیر نیست، در صورت الحاق به سازمان نمی‌توان به حق ثبت سفارش به چشم یک منبع درآمدی نگریست.

#### ۶-۶- عدم امکان ترخیص کالاها و هدر شدن سرمایه بازرگانان بدون اخذ تاییدیه ثبت سفارش:

بروز مشکل برای واردکنندگان و عدم امکان ترخیص کالا به علت عدم دقت و آشنایی ایشان یا به علت تغییر مستمر و فراوان مقررات وارداتی یا عدم اخذ مجوزهای لازم. البته، این مورد نیز با آموزش قابل پیش‌گیری است.<sup>۵۳</sup>

#### ۷. پیشنهاد بهبود فرآیند ثبت سفارش

بسیاری از کارشناسان در مطالعات مختلف معتقد هستند که حذف سیستم ثبت سفارش بدون چاره‌اندیشی‌های لازم در خصوص ابزارهای جایگزین برای سیاست‌های تنظیم بازار کالا و ارز و نیز جمع‌آوری اطلاعات<sup>۵۴</sup>، و نیز بی‌توجهی به نیازهایی که مبنای شکل‌گیری سیستم ثبت سفارش بوده‌اند، ممکن است اثرات منفی داشته باشد و سبب شود که پس از حذف، مجدداً به این سیستم رجعت شود؛ رجعتی که این بار سبب خواهد شد تعصب بیشتری نسبت به حذف یا اصلاح مجدد آن ایجاد گردد<sup>۵۵</sup>. عده‌ای نیز معتقدند که باید پذیرفت کارکردهای

---

<sup>۵۲</sup> عابدین، محمدرضا، بررسی فرآیند ثبت سفارش واردات و امکان حذف آن و تجربیات کشورها، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۸۷، ص ۱۴.

<sup>۵۳</sup> موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، گروه پژوهش‌های بازرگانی خارجی، بررسی فرآیند ثبت سفارش واردات کالا و ارزیابی اثرات حذف آن، ۱۳۹۲، ص ۱۲.

<sup>۵۴</sup> همان، ص ۱۵.

<sup>۵۵</sup> فتحی‌زاده، امیرحوشنگ، ثبت سفارش، آری یا نه؟، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۳، قابل دسترس در:

<http://trindoc.itsr.ir/ProductResanehDetail.aspx?ID=۵۰۳۲> ، تاریخ آخرین بازدید: ۱۳۹۶/۰۴/۱۵.

کنترل ارز و مجوز ضروری هستند و باید به اصلاح فرآیند ثبت سفارش پرداخت نه حذف آن<sup>۵۶</sup>. بر این اساس، پیشنهادهایی برای اصلاح فرآیند ثبت سفارش ارائه شده است که اختصاراً بدین شرح هستند:

۱. ارتقای فنی سامانه‌ی ثبت‌ارش و تخصیص بخشی از کارمزد ثبت سفارش به پشتیبانی فنی سامانه و حذف رویه‌های کاغذی از فرآیند ثبت سفارش<sup>۵۷</sup>.

۲. ساده‌سازی سیستم ثبت سفارش با رویکرد حفظ کارکردهای اصلی تنظیم بازار و تخصیص ارز و حذف کارکردهای غیرضروری از جمله کاهش مجوزهای واردات یا اجزائی مانند بررسی کاتالوگ‌ها. همچنین، شایسته است با تشکیل کمیسیونی تخصصی، به تشخیص مراحل غیرضروری و ساده‌سازی ثبت سفارش اقدام شود<sup>۵۸</sup>.

۳. دریافت استاندارد و بسیاری از مجوزها نیازی نیست که در زمان ثبت سفارش انجام شود. بهتر است ثبت سفارش و اخذ این مجوزها هم‌زمان پیش بروند و در گمرک بررسی شوند تا واردات تسهیل و تسریع شود. لذا، تشکیل کمیته‌ای جهت بررسی و کاهش مجوزهای غیرضروری و نیز معرفی شفاف کالاهای ممنوع که مجوز واردات ندارند، توصیه شده است<sup>۵۹</sup>.

## ۸. ثبت سفارش در سایر کشورها

با تمرکز بر ویژگی اظهار کالا و قصد واردات در سیستم ثبت سفارش ایران، رویه کشورهای منتخب ذیلاً بررسی می‌شود.

### ۱- ایالات متحده‌ی آمریکا

در این کشور بازرگانان موظفند ظرف مدت معینی قبل از ورود کالا به کشور، اطلاعات کالاهای وارداتی را در سامانه‌ی پیش اظهار واردات یا AMS<sup>۶۰</sup> اظهار نمایند. این سامانه زیر نظر اداره‌ی حفظ مرزها و

---

<sup>۵۶</sup> موسوی‌زنور، موسی، حذف نظام ثبت سفارش ضرورتاً مشکلی را حل نمی‌کند، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۳، قابل دسترس در: <http://trindoc.itsr.ir/ProductDidgahDetail.aspx?ID=1484>، تاریخ آخرین بازدید: ۱۳۹۶/۰۴/۱۲.

<sup>۵۷</sup> هرورانی، حسین، ملایی، عبدالعظیم، بررسی ابعاد ثبت سفارش (مفاهیم، کاربردها، چالش‌ها)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، معاونت پژوهش‌های اقتصادی: دفتر مطالعات اقتصادی، ۱۳۹۲، ص ۳۳.

<sup>۵۸</sup> فتحی‌زاده، امیرحوشنگ، ثبت سفارش، آری یا نه؟، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۳، قابل دسترس در: <http://trindoc.itsr.ir/ProductResanehDetail.aspx?ID=5022>، تاریخ آخرین بازدید: ۱۳۹۶/۰۴/۱۵.

<sup>۵۹</sup> فتاحی، پرویز، در شرایط کنونی کشور، بهبود سیستم ثبت سفارش بسیار موثرتر از حذف آن است، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۳، ص ۳، قابل دسترس در: <http://trindoc.itsr.ir/ProductResanehDetail.aspx?ID=5028>، تاریخ آخرین بازدید: ۱۳۹۶/۰۴/۱۵.

<sup>۶۰</sup> Advance Manifests System

گمرکات ایالات متحده فعالیت می‌کند و یک سامانه‌ی کنترل موجودی و اعلام ترخیص کالاهاست و شناسایی و ترخیص آن‌ها را تسهیل و زمان ترخیص کالاها را قبل از ورودشان به گمرک، به بازرگانان اعلام می‌نماید.<sup>۶۱</sup>

## ۲- اتحادیه‌ی اروپا

این اتحادیه از یک سیستم یکپارچه‌ی واردات<sup>۶۲</sup> برخوردار است که سامانه‌ی کنترل واردات<sup>۶۳</sup> بخشی از آن است. این سامانه برای تسهیل رویه‌های وارداتی طراحی شده و بازرگانان اطلاعات خود را در آن باید ثبت کنند که البته، انجام این امر تنها برای یک بار کافی است. بازرگانان اروپایی، ولو مقصد نهایی محموله‌شان خارج از اتحادیه‌ی اروپا باشد، موظفند در مدت زمان مشخصی قبل از رسیدن کالا، «اظهارنامه‌ی خلاصه‌ی ورود<sup>۶۴</sup>» کالا به یک بندر یا فرودگاه را به سامانه اعلام نمایند<sup>۶۵</sup>. واردکنندگان در اتحادیه‌ی اروپا نیاز به ارائه‌ی هیچ گونه مجوزی ندارند<sup>۶۶</sup>.

## ۳- کانادا

در کانادا برای دریافت اطلاعات کالاها پیش از ورود و ارائه‌ی آن‌ها به کارشناسان آژانس خدمات مرزی کانادا<sup>۶۷</sup>، سامانه‌ی «اطلاعات تجاری پیش از ورود<sup>۶۸</sup>» در فازهای مختلفی به ترتیب برای ثبت اطلاعات کالاهای ورودی از طریق حمل و نقل دریایی، هوایی و زمینی و سایر طرق حمل و نقل در فاصله‌ی زمانی سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۶ راه‌اندازی شد. هدف از راه‌اندازی این سامانه، شناسایی مخاطرات سلامتی، بهداشتی و امنیتی کالاهای تجاری پیش از ورود به کانادا بوده است<sup>۶۹</sup>.

## ۴- ترکیه

---

<sup>۶۱</sup> هرورانی، حسین، ملایی، عبدالعظیم، بررسی ابعاد ثبت سفارش (مفاهیم، کاربردها، چالش‌ها)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، معاونت پژوهش‌های اقتصادی: دفتر مطالعات اقتصادی، ۱۳۹۲، ص ۲۲.

<sup>۶۲</sup> EU-wide Automated Import System

<sup>۶۳</sup> Import Control System

<sup>۶۴</sup> Entry Summary Declaration (ENS)

<sup>۶۵</sup> همان، ص ۲۳.

<sup>۶۶</sup> عابدین، محمدرضا، بررسی فرآیند ثبت سفارش واردات و امکان حذف آن و تجربیات کشورها، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۸۷، ص ۱۰.

<sup>۶۷</sup> Canada Border Services Agency

<sup>۶۸</sup> Advance Commercial Information System (ACIS)

<sup>۶۹</sup> هرورانی، حسین، ملایی، عبدالعظیم، بررسی ابعاد ثبت سفارش (مفاهیم، کاربردها، چالش‌ها)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، معاونت پژوهش‌های اقتصادی: دفتر مطالعات اقتصادی، ۱۳۹۲، صص ۲۳-۲۴.

این کشور نیز از سال ۲۰۰۴ و جهت هماهنگی با اتحادیه‌ی اروپا، سامانه‌ی کنترل واردات را راه‌اندازی نموده است.<sup>۷۰</sup> واردکنندگان در این کشور نیازی به مجوز وارداتی ندارند.<sup>۷۱</sup>

سابقاً در ترکیه برای واردات باید مجوز اخذ می‌شد و یک بانک نیز باید صلاحیت واردکننده را تایید می‌کرد. این نظام از سال ۱۹۹۶ ملغی شد و امروزه برای واردات تمام کالاها، تنها شماره‌ی مالیاتی کفایت می‌کند؛ مگر برای کالاهای محدودشده مثل تسلیحات نظامی و کالاهای خطرناک که تنها از طریق شرکت‌ها و موسسات مجاز قابل وارد شدن هستند یا تاییدیه‌ی اداره‌ی امنیت عمومی برایشان صادر شده باشد. تا سال ۲۰۱۱ نیز «گواهی کنترل»<sup>۷۲</sup> برای اکثر محصولات غذایی و غیرغذایی باید اخذ می‌شد که یک مجوز وارداتی بود و قابل واردات بودن کالا را تعیین می‌کرد. از این سال به بعد، این گواهی کنترل فقط به حیوانات، محصولات حیوانی و برخی گیاهان شامل بذرها و ... اختصاص پیدا کرده است.<sup>۷۳</sup> البته، به جهت اهداف نظارتی، برای واردات پارچه و پوشاک، سازوکار ثبت‌نام خاصی پیش‌بینی شده است و برای کسب گواهی‌نامه‌ی واردات این کالاها، متقاضی می‌بایست اطلاعات تماس شرکت صادرکننده، اندازه شرکت و میزان فروش آن (شامل فروش به سایر مقاصد صادراتی) و گواهی‌نامه‌های کیفیت بین‌المللی را ارائه دهد.<sup>۷۴</sup>

از ابتدای سال ۲۰۱۲، فرآیند جدیدی برای اظهار اختصاری<sup>۷۵</sup> واردات پیش از ورود کالاها به قلمرو ترکیه الزامی شده است. واردکنندگان موظفند تا قبل از ورود کالاها و به جهت ارزیابی ریسک محموله و به دلایل ایمنی و نیز امنیتی، اطلاعات کالا و وسیله‌ی حمل را به صورت الکترونیک اعلام نمایند. این الزام برای تمام کالاهای واردشده به قلمرو ترکیه وجود دارد و تنها کالاهایی که بدون توقف از طریق دریاهای سرزمینی یا هوایی عبور می‌کنند، مستثنی هستند. زمان ارائه‌ی این اظهارنامه با توجه به وسیله‌ی حمل (دریایی، جاده‌ای، ریلی، هوایی)، مدت زمان پرواز، موقعیت جغرافیایی بندر (دریای سیاه و مدیترانه یا سایر دریاهای)، نوع بسته‌بندی کالا و برخی عوامل دیگر، متغیر است. زودترین موعد تعیین‌شده، متعلق به کالاهای حمل‌شده در کانتینر از طریق دریایی به مقصد بنادر دوردست (منظور بنادر واقع در سایر

<sup>۷۰</sup> همان، ص ۲۴.

<sup>۷۱</sup> عابدین، محمدرضا، بررسی فرآیند ثبت سفارش واردات و امکان حذف آن و تجربیات کشورها، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۸۷، ص

۱۰.

<sup>۷۲</sup> Control Certificate

<sup>۷۳</sup> <https://www.export.gov/article?id=Turkey-Import-Requirements-and-Documentation>, last visited: 08/02/2017.

<sup>۷۴</sup> [https://www.wto.org/english/tratop\\_e/tpr\\_e/s331\\_e.pdf](https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s331_e.pdf), last visited: 08/02/2017.

<sup>۷۵</sup> Summary Declaration

دریاه و نه دریای سیاه یا مدیترانه است) می‌باشد که می‌بایست ۲۴ ساعت قبل از بارگیری در کشتی در بندر مبدا، اظهار شوند. سایر عمدتاً ظرف ۲۴ ساعت قبل از ورود کالاها به قلمرو سرزمینی ترکیه تعیین شده است و حتی در حمل و نقل جاده‌ای، در شرایط خاص اجازه داده شده است که ظرف ۱ ساعت پس از ورود محموله اظهار شوند.<sup>۷۶</sup>

فعالان اقتصادی می‌توانند تقاضای پیش‌ارزیابی موسوم به «اطلاعات تعرفه‌ای الزام‌آور»<sup>۷۷</sup> بنمایند. این تقاضا به منظور تعیین مالیات‌های صادرات و واردات، استرداد عوارض و نیز پرداخت‌های وارداتی/صادراتی در چهارچوب سیاست‌های کشاورزی ترکیه ممکن است تسلیم شود. این ارزیابی‌ها توسط وزارت تجارت و گمرک ترکیه یا ادارات گمرک دارای صلاحیت صادر می‌شوند و شش سال اعتبار دارند؛ مشروط بر این که اطلاعات ارائه‌شده توسط متقاضی، کامل و دقیق باشند و کالاهای اظهارشده نیز منطبق با برگه‌ی پیش‌ارزیابی یا اطلاعات تعرفه‌ای الزام‌آور باشد. این پیش‌ارزیابی‌ها در صورت تغییر سیستم‌های طبقه‌بندی کالا بی‌اعتبار و به دارنده‌ی آن‌ها اطلاع‌رسانی می‌شود.<sup>۷۸</sup>

#### ۵- چین

تا پیش از الحاق این کشور به سازمان جهانی تجارت، تنها تعداد محدودی اجازه‌ی فعالیت وارداتی در این کشور را داشتند اما پس از الحاق به این سازمان، فعالیت وارداتی گسترش پیدا کرده است. برای واردات باید از طریق وزارت بازرگانی یا مقامات محلی مجاز، اقدام به ثبت نام در سامانه‌ی تجارت خارجی نمود.<sup>۷۹</sup> در این کشور، تنها کالاهای خاص هستند که نیاز به مجوز واردات دارند و واردات سایر کالاها نیاز به مجوز ندارد.<sup>۸۰</sup>

#### ۶- روسیه:

واردات کالا به روسیه باید در زمان ورودشان به قلمرو روسیه ثبت شده باشند و امر ترخیص، در داخل قلمرو این کشور و در گمرک انجام خواهد شد. این ثبت کالاها کارکرد مجوزدهی ندارد و به طور خودکار ثبت می‌شود. البته، برای کالاهای خاص مشمول کنترل، اخذ مجوز برای صادرات یا واردات ضروری

<sup>76</sup> Ibid.

<sup>77</sup> Binding Tariff Information (BTI)

<sup>78</sup> Ibid.

<sup>79</sup> هرورانی، حسین، ملایی، عبدالعظیم، بررسی ابعاد ثبت سفارش (مفاهیم، کاربردها، چالش‌ها)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، معاونت پژوهش‌های اقتصادی: دفتر مطالعات اقتصادی، ۱۳۹۲، صص ۲۵-۲۶.

<sup>80</sup> [https://www.wto.org/english/tratop\\_e/tpr\\_e/s342\\_e.pdf](https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s342_e.pdf), last visited: 08/02/2017.

است. پیش‌اطلاع مرسوله‌های جاده‌ای، ریلی و هوایی الزامی شده و برای محمولات دریایی اختیاری است.<sup>۸۱</sup>

#### ۷- عربستان سعودی:

تمام واردات بازرگانی و صرف نظر از ارزششان، باید به گمرک سعودی اظهار شوند. گمرک سعودی بر اساس توصیه‌های بانک جهانی، از واردکنندگان به طور کلی این اسناد را مطالبه می‌کنند: اظهارنامه‌ی گمرکی، بارنامه، فاکتور تجاری، گواهی مبدا، گواهی انطباق و مدرک شیوه‌ی پرداخت جهت اجتناب از پول‌شویی و تامین مالی تروریسم. تنها برای کالاهای خاص و به لحاظ ماهیت آن‌ها، لیست بسته‌بندی و مجوز واردات ممکن است الزامی باشد.<sup>۸۲</sup>

اخذ مجوز وارداتی برای کالاهای خاص الزامی است و تنها اعضای شورای همکاری خلیج فارس از آن مستثنی هستند. مجوزهای وارداتی در این کشور دارای اعتبار یک‌ساله از زمان صدور هستند و مخصوص یک محموله صادر می‌شوند. فرآیند صدور مجوز به علت انطباق با قوانین و مقررات داخلی و کنوانسیون‌های بین‌المللی، غیرخودکار است و مجوزدهی خودکار برای لیست کالاهای نیازمند مجوز که هر ساله توسط وزارت بازرگانی منتشر می‌شود، وجود ندارد. برای اخذ مجوز، یک اداره یا سازمان واحد تعیین شده است و واردکننده تنها نیازمند ارائه‌ی درخواست مجوز واردات به همان مرجع است. مجوزها نهایتاً ظرف ۳۰ روز باید صادر شوند که این امر در تطابق با موافقت‌نامه رویه‌های صدور مجوزهای واردات سازمان جهانی تجارت است. در عمل، مجوزها پیش از پایان ۳۰ روز صادر می‌شوند.<sup>۸۳</sup>

#### ۸- امارات

برای واردات برخی کالاهای خاص، باید مجوز لازم را قبل از واردات از نهادهای مربوطه اخذ نمود. این کالاها شامل تسلیحات نظامی، مهمات جنگی، مواد آتش‌بازی، مشروبات الکلی، گوشت خوک و محصولات آن، تنباکو و محصولات آن، تجهیزات ارتباط از راه دور، مواد غذایی، حیوانات و برخی موارد دیگر<sup>۸۴</sup>.

#### ۹- سایر کشورها:

<sup>81</sup> [https://www.wto.org/english/tratop\\_e/tpr\\_e/s345\\_e.pdf](https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s345_e.pdf), last visited: 08/02/2017.

<sup>82</sup> [https://www.wto.org/english/tratop\\_e/tpr\\_e/s333\\_e.pdf](https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s333_e.pdf), last visited: 08/02/2017.

<sup>83</sup> Ibid.

<sup>84</sup> [https://www.wto.org/english/tratop\\_e/tpr\\_e/s338\\_e.pdf](https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s338_e.pdf), last visited: 08/02/2017.



در کشورهای مثل استرالیا، تانزانیا، توگو، نیجر، اکوادور، بنگلادش، آنگولا، سنگال، کنگو، بورکینافاسو و غنا، واردکنندگان موظفند طی اظهارنامه‌ی واردات<sup>۸۵</sup> قصد خود برای واردات را بیان نمایند. این اظهارنامه در این کشورها، عناوین مختلفی دارد ولی هدف از آن، اظهار واردات است<sup>۸۶</sup>. طبق بررسی‌های انجام‌شده، واردات در کشورهای استقلال‌یافته از شوروی سابق، نیازی به مجوز ندارد<sup>۸۷</sup>.

در جمع‌بندی مطالعات انجام‌شده راجع به کشورهای مختلف می‌توان بیان داشت که در غالب این کشورها محدودیت وارداتی وجود ندارد و محدودیت رایج همان تعرفه می‌باشد. نهادهای ناظر واردات در تمام کشورها دولتی هستند و در برخی کشورها بیش از یک نهاد بر امر واردات نظارت می‌کند و هدف سامانه‌های این کشورها علاوه بر کاستن از بوروکراسی اداری و ارائه‌ی سریع‌تر خدمات، شامل مواردی از قبیل رصد کامل واردات به منظور تدوین برنامه‌های اقتصادی و جلوگیری از واردات غیرعادلانه می‌باشد<sup>۸۸</sup>. لذا، ثبت اطلاعات واردات در این کشورها، جنبه اطلاع‌رسانی دارد و جنبه اخذ مجوز ندارد. مجوزهایی هم که برای واردات کالاهای خاص نظامی، گیاهی، حیوانی و سایر کالاهای حساس برقرار شده، رویه رایجی است که در تمام کشورها از جمله ایران وجود دارد.

## ۹. موافقت‌نامه رویه‌های صدور مجوزهای واردات سازمان جهانی تجارت

مطابق مقررات سازمان جهانی تجارت، اعضا اجازه ندارند واردات را به شیوه‌هایی به جز استفاده از تعرفه یا مجوزهای فنی و بهداشتی، محدود یا ممنوع نمایند. موارد خاصی مانند یارانه‌ها، تجارت غیرمنصفانه یا دامپینگ نیز حسب مورد ممکن است اختیارات ویژه‌ای برای تحدید یا منع واردات ایجاد نماید که این موارد جنبه‌ی استثنایی دارند<sup>۸۹</sup>. بنابراین، طبق مقررات سازمان جهانی تجارت، واردکنندگان علی‌الاصول نباید نیازی به اخذ مجوز برای امر واردات داشته باشند اما بعضاً شرایط ایجاب می‌کند که مجوزهایی برای واردات کالا پیش‌بینی

---

<sup>۸۵</sup> Import Declaration Form (IDF)

<sup>۸۶</sup> هرورانی، حسین، ملایی، عبدالعظیم، بررسی ابعاد ثبت سفارش (مفاهیم، کاربردها، چالش‌ها)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، معاونت پژوهش‌های اقتصادی: دفتر مطالعات اقتصادی، ۱۳۹۲، ص ۲۶.

<sup>۸۷</sup> عابدین، محمدرضا، بررسی فرآیند ثبت سفارش واردات و امکان حذف آن و تجربیات کشورها، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۸۷، ص ۱۰.

<sup>۸۸</sup> پیشین، ص ۲۷.

<sup>۸۹</sup> موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، گروه پژوهش‌های بازرگانی خارجی، بررسی فرآیند ثبت سفارش واردات کالا و ارزیابی اثرات حذف آن، ۱۳۹۲، ص ۹.

شود. سازمان جهانی تجارت نیز با رویکردی واقع‌بینانه این مساله را پذیرفته و در موافقت‌نامه رویه‌های صدور مجوزهای واردات، قواعدی را برای آن تعیین کرده است.

بر اساس ماده‌ی نخست<sup>۹۰</sup> این موافقت‌نامه<sup>۹۱</sup>، مجوزدهی واردات به معنای هر فرآیندی است (خواه نام آن مجوز وارداتی باشد یا نباشد) که به موجب آن، تسلیم یک درخواست یا هر سند دیگری (برای هدفی غیر از مقاصد گمرکی) به عنوان پیش‌شرط واردات الزامی دانسته شود.

طبق همین ماده، مبنای گستره و دوره‌ی زمانی اقدام یا هدفی که از طریق اجرای رویه‌های مجوزدهی پیگیری و اعمال می‌شود، موضوع موافقت‌نامه نیست و مورد سوال قرار نمی‌گیرد. هدف اصلی این موافقت‌نامه جلوگیری از اثرات منحرف‌کننده یا محدودکننده‌ی تجارت ناشی از مجوزهای وارداتی است. سایر اهداف نیز ساده‌سازی مستمر فرآیندهای صدور مجوز، ایجاد شفافیت و اطلاع‌رسانی در این زمینه و تضمین اجرای برابر و منصفانه‌ی این فرآیندهاست<sup>۹۲</sup>.

طبق بند ۴ ماده ۱، تمام اسناد و مدارک لازم برای اخذ مجوز، معیارهای صلاحیت متقاضیان مجوز و کالاهای مشمول باید منتشر شوند و به اطلاع سازمان نیز برسند. این اطلاعات باید حتی‌الامکان ۲۱ روز قبل از لازم‌الاجرا شدن منتشر شوند اما در هیچ حالتی نباید انتشارشان از زمان الزام‌آور شدن به تعویق بیفتد. تغییرات در این الزامات نیز باید منتشر شوند.

طبق بند ۶ ماده ۱ این موافقت‌نامه، متقاضی مجوز باید علی‌الاصول فقط به یک نهاد برای اخذ مجوز مراجعه کند و در صورتی که صدور مجوز از مجرای یک نهاد میسر نباشد، اجازه داده شده است که تا سقف سه نهاد برای صدور یک مجوز تعیین شوند. همچنین، فرم‌های درخواست مجوز یا فرم‌های تمدید باید ساده باشند و تنها اطلاعاتی دریافت شوند که برای مقاصد صدور مجوز ضروری باشند. برای ارائه‌ی درخواست نیز باید مهلت معقولی به متقاضیان داده شود و در مواردی که ضرب‌الاجل خاصی برای ارائه‌ی درخواست‌ها تعیین شده باشد، باید حداقل ۲۱ روز مهلت برای تسلیم درخواست مجوز اعطا شود.

<sup>90</sup> For the purpose of this Agreement, import licensing is defined as administrative procedures(1) used for the operation of import licensing regimes requiring the submission of an application or other documentation (other than that required for customs purposes) to the relevant administrative body as a prior condition for importation into the customs territory of the importing Member.

<sup>91</sup> Import Licensing Procedures Agreement, available at: [https://www.wto.org/english/docs\\_e/legal\\_e/23-lic\\_e.htm](https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/23-lic_e.htm), last visited: 08/07/2017.

<sup>92</sup> See also: Van den Bossche, Peter, Zdouc, Werner, The Law and Policy of the World Trade Organization, Cambridge, 2013, pp 495-497.

بر اساس ماده ۲ موافقت‌نامه، مجوزهای وارداتی به دو دسته‌ی خودکار و غیرخودکار تقسیم می‌شوند. مجوزهای خودکار به مجوزهایی اطلاق می‌شود که بدون استثنا به تمام درخواست‌ها اعطا می‌شود و به همین جهت، عمدتاً هدف از تاسیس نظام‌های مجوز خودکار، جمع‌آوری آمار و سایر اطلاعات وارداتی است و نقش تنظیم‌گری ندارند. برای این که یک مجوز خودکار تلقی شود، باید حداقل سه شرط ذیل را داشته باشد:

۱. هر فرد یا شرکتی که شرایط و الزامات قانونی دریافت مجوز را داشته باشد، بتواند بدون هیچ تبعیضی به طور برابر درخواست مجوز کند؛

۲. درخواست را بتوان در هر روز کاری قبل از ترخیص گمرکی کالاها تسلیم نمود؛

۳. درخواست باید در صورت امکان، به محض دریافت یا نهایتاً ظرف ده روز کاری مورد تایید قرار بگیرد.

وفق ماده ۳، هر مجوزی که با رعایت شروط فوق، به عنوان مجوز خودکار قابل شناسایی نباشد، مجوز غیرخودکار است. یکی از کاربردهای سیاستی این مجوزها، اعمال محدودیت‌های مقداری<sup>۹۳</sup> و سهمیه‌های تعرفه‌ای<sup>۹۴</sup> است که طبق مقررات سازمان جهانی تجارت مجاز باشند. تمام اطلاعات راجع به این سهمیه‌ها و محدودیت‌ها از جمله حجم، ارزش، تاریخ گشایش و بسته شدن سهمیه و تغییرات آن‌ها باید منتشر شوند. این مجوزها نباید اثر محدودکنندگی بیشتری از اقدامی که در راستای آن اجرا می‌شوند داشته باشند و سنگین‌تر از حد لازم برای اجرای آن اقدام باشند.

در مورد این دسته از مجوزها هم باید به تمامی افرادی که دارای صلاحیت هستند، اجازه داده شود که درخواست خود را تسلیم نمایند و در صورت رد شدن درخواستشان، باید بنا به درخواست متقاضیان، به ایشان توضیح کافی ارائه شود که علت رد درخواستشان چه بوده است و باید حق اعتراض و تجدیدنظرخواهی نزد مقامات ذی‌صلاح داخلی را داشته باشند.

حداکثر زمان بررسی و اظهارنظر در خصوص درخواست‌ها بسته به مورد ممکن است ۳۰ روز یا ۶۰ روز باشد. در صورتی که درخواست‌ها به ترتیب وصولشان بررسی شوند، باید ظرف ۳۰ روز تعیین تکلیف شوند و اگر همه درخواست‌ها به صورت هم‌زمان مورد بررسی قرار می‌گیرند، این مهلت به ۶۰ روز افزایش می‌یابد. بررسی درخواست‌ها باید با رعایت عدم تبعیض باشد و مدت اعتبار مجوزهای صادره نیز معقول باشد و در شرایط استثنائی که واردات فوری برای نیازهای عاجل ضروری باشد، نباید واردات از مقاصد دوردست را محدود نماید.

---

<sup>93</sup> Quantitative Restrictions

<sup>94</sup> Tariff Quotas

در خصوص تطبیق ثبت سفارش با موافقت‌نامه باید گفت که سامانه ثبت سفارش در مورد لیست کالاهایی که به صورت خودکار و بدون دخالت و اظهارنظر کارشناس، تاییدیه صادر می‌کند، منطبق با مجوزهای خودکار مندرج در موافقت‌نامه است که البته، طبق موافقت‌نامه تنها تا زمانی این مجوزهای خودکار قابل ادامه هستند که اوضاع و احوال توجیه‌کننده‌ی آن برقرار باشند و راه جایگزینی برای تامین این اهداف وجود نداشته باشد وگرنه این اقدام، مغایر موافقت‌نامه خواهد بود. در مواردی که ثبت سفارش نیازمند اظهارنظر کارشناس است، سامانه‌ی ثبت سفارش را باید از فرآیندهای مجوزدهی غیرخودکار دانست که باید ظرف نهایتاً ۳۰ یا ۶۰ روز (حسب نوع رسیدگی به درخواست‌ها) به صدور مجوز بینجامد و تنها در صورتی این مهلت ممکن است رعایت نشود که عواملی خارج از کنترل عضو سازمان مانع صدور مجوز در این مهلت شود.

مساله مهمی که در این رابطه باید تعیین تکلیف شود، اصطلاح «به جز برای مقاصد گمرکی»<sup>۹۵</sup> در مورد اسناد لازم برای واردات است که در ماده یک موافقت‌نامه در ضمن تعریف مجوز واردات به کار رفته است. سوال اینجاست که صرف مطالبه‌ی یک سند در گمرک موجب می‌شود که ماهیت آن را به عنوان اسناد با هدف گمرکی تلقی کنیم و از شمول موافقت‌نامه خارج نماییم؟ اگر این برداشت درست باشد که اساساً تمام مجوزها در گمرک مطالبه می‌شوند تا اجازه‌ی ترخیص داده شود و آن‌گاه هیچ مجوزی که ماهیت غیرگمرکی داشته باشد، باقی نخواهد ماند. لذا، باید مفهوم «مقاصد گمرکی» را به طور دقیق تعریف نماییم. در تفاسیر و رویه قضایی سازمان جهانی تجارت<sup>۹۶</sup>، بدین موضوع پرداخته نشده است و مشخص نیست که این سکوت به علت بدهاقت امر بوده است یا دشواری تعریف آن، به گونه‌ای که می‌بایست در هر مورد به طور جداگانه تشخیص داده شود و امکان تعریف پیشینی آن وجود ندارد. در هر حال، تا به حال رویه قضایی در این خصوص مشاهده نشده است تا بتوان تعریف دقیق این مفهوم را در چارچوب نظام سازمان جهانی تجارت از آن استخراج نمود. با این حال، آنچه مسلم است، ثبت سفارش در ایران، پیش شرط واردات است که عنصر اساسی تعریف مجوزهای واردات را در ماده نخست موافقت‌نامه تشکیل می‌دهد.

## ۱۰. موافقت‌نامه تسهیل تجارت سازمان جهانی تجارت

<sup>95</sup> other than that required for customs purposes

<sup>96</sup> See: [https://www.wto.org/english/res\\_e/booksp\\_e/analytic\\_index\\_e/licensing\\_e.htm](https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/analytic_index_e/licensing_e.htm), last visited:08/08/2017.

این موافقت‌نامه<sup>۹۷</sup> به عنوان جدیدترین موافقت‌نامه‌ی سازمان جهانی تجارت، از سال ۲۰۱۷ لازم‌الاجرا شده است و هدف اصلی ساده‌سازی و تسریع صادرات و واردات و فرآیندهای گمرکی را دنبال می‌کند. ذیلاً مباحثی از این موافقت‌نامه را که به موضوع مورد بررسی این مطالعه مرتبط است، بیان می‌کنیم.

ماده‌ی ۳، مقرراتی در خصوص تعیین حقوق گمرکی و مبدا کالاها پیش از واردات به طور الزام‌آور است، به گونه‌ای که واردکننده از قبل اطمینان داشته باشد که در صورت اقدام به واردات، کالایش مشمول چه طبقه‌بندی گمرکی می‌شود و چه تعرفه‌ای را باید پردازد. این گواهی‌ها یا تصمیمات «برگه‌های پیش‌تعیین قطعی»<sup>۹۸</sup> نامیده می‌شوند. برگه‌های پیش‌تعیین، تصمیمات مکتوبی هستند که دولت‌های عضو سازمان قبل از واردات کالا نسبت به یک کالای خاص اتخاذ و به متقاضی آن‌ها ابلاغ می‌نمایند. در این برگه‌ها نحوه‌ی عملکرد گمرکی کشور نسبت به آن کالا تعیین می‌شود و حداقل باید به طور قطعی راجع به طبقه‌بندی تعرفه‌ای و مبدا کالا تعیین تکلیف و اظهارنظر نماید. همچنین توصیه شده است که در خصوص مسایل دیگری از جمله روش‌ها و معیارهای تعیین ارزش گمرکی کالا، شمول یا عدم شمول معافیت‌های گمرکی و نحوه‌ی اعمال سهمیه‌ها شامل سهمیه‌های تعرفه‌ای نیز برگه‌ی پیش‌تعیین صادر شود.

طبق ماده‌ی ۳، اعضا موظفند ظرف مدت معقول و نهایتاً در زمان مشخصی که تعیین می‌کنند، بنا به درخواست اشخاص، برگه‌های پیش‌تعیین را صادر و در صورت امتناع از صدور، باید علت آن را به طور رسمی به متقاضی ابلاغ نمایند. این برگه‌ها باید برای مدت معقولی از زمان صدور معتبر باشند مگر این که قوانین و مقررات، اطلاعات یا اوضاع و احوالی که مبنای صدور آن بوده‌اند، تغییر پیدا کنند. در مواقعی که دولت به ابطال، اصلاح یا استرداد برگه‌های پیش‌تعیین مبادرت ورزد، باید این تصمیم را به همراه دلایل و مستندات آن، به متقاضی ابلاغ نماید. این تصمیم تنها در صورتی ممکن است عطف به ماسبق شود که اطلاعات مبنای برگه‌ی صادرشده، اشتباه، ناقص، گمراه‌کننده یا جعلی بوده باشند.

همان طور که مشاهده می‌شود، در این موافقت‌نامه هیچ تعهدی برای حفظ قوانین و مقررات و عدم تغییر تعرفه ایجاد نمی‌شود و متقاضی برگه‌ی پیش‌تعیین هیچ حق مکتسبی در برابر نظام حقوقی و سیاست تجاری کشور پیدا نمی‌کند و مهم‌ترین کارکرد این برگه‌ها، ایجاد قابلیت پیش‌بینی و کاستن از عدم قطعیت است که تاجر را در ارزیابی و اتخاذ تصمیم تجاری کمک می‌کند اما در ماده‌ی ۱۱ آیین‌نامه‌ی قانون مقررات

<sup>97</sup> Trade Facilitation Agreement, at: [https://www.wto.org/english/docs\\_e/legal\\_e/tfa-nov14\\_e.htm](https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/tfa-nov14_e.htm), last visited: 08/08/2017.

<sup>98</sup> Advance Ruling

صادرات و واردات ایران، ظاهراً با داشتن یکی از شرایط مقرر در این ماده، مقررات قبل از ایجاد ممنوعیت یا محدودیت یا افزایش سود بازرگانی، برای کالاهای ثبت سفارش شده تثبیت می‌شود و این کالاها با همان مقررات پیشین وارد کشور می‌شوند. طبق ماده‌ی ۱۱ این آیین نامه، «کالاهایی که سود بازرگانی آنها به موجب جدول پیوست این آیین نامه یا تصویب نامه‌های خاصی از طرف دولت در جهت افزایش تغییر می‌یابد و کالاهایی که ممنوع اعلام می‌شود و همچنین کالاهایی که شرط ورود آنها در جهت محدودیت تغییر می‌کند، در صورت انطباق با یکی از شرایط ذیل و با رعایت مقررات قبل از ممنوعیت توسط دولت یا تغییر شرط ورود و یا افزایش سود بازرگانی قابل ترخیص خواهد بود:

۱- قبل از ممنوع شدن یا تغییر شرط ورود و یا افزایش سود بازرگانی ثبت سفارش در وزارت بازرگانی انجام شده باشد و کالا در گمرک موجود بوده و در دفاتر گمرک به ثبت رسیده باشد.

۲- برای کالا قبل از ممنوعیت توسط دولت یا تغییر شرط ورود و یا افزایش سود بازرگانی، اعتبار اسنادی گشایش شده و بارنامه حمل قبل از انقضای مهلت اولیه اعتبار صادر گردد. اعتباراتی که پس از تغییر شرط ورود و یا افزایش سود بازرگانی تمدید می‌شود، مشمول این بند نخواهد گردید.

۳- برای کالا قبل از ممنوعیت توسط دولت یا تغییر شرط ورود و یا افزایش سود بازرگانی از طریق بروات اسنادی پس از تأیید ثبت سفارش توسط بانک مجاز ثبت سفارش گردیده و بارنامه حمل قبل از انقضای مدت اعتبار ثبت سفارش صادر شده باشد و ظرف مهلت‌های ذیل بند ۴ این ماده به کشور وارد گردد.

۴- در مورد کالاهای بدون انتقال ارز (بدون تعهد سیستم بانکی برای پرداخت وجه) که ثبت سفارش در وزارت بازرگانی قبل از ممنوعیت یا تغییر شرط ورود و یا افزایش سود بازرگانی انجام شده باشد و اولین بارنامه حمل قبل از ممنوعیت یا تغییر شرط ورود و یا افزایش سود بازرگانی صادر و ظرف مهلت‌های زیر به کشور وارد گردد:

الف - در صورت حمل از طریق هوایی حداکثر ظرف ۱۰ روز از تاریخ صدور اولین بارنامه حمل؛

ب - در صورت حمل از طریق دریا، زمین یا به طور مرکب از طریق دریا و زمین از تاریخ صدور اولین بارنامه حمل به شرح زیر مهلت خواهد داشت: ۱- در مورد کالاهایی که از کشورهای حوزه خلیج فارس و همجوار خریداری و حمل می‌گردد ۲۰ روز، ۲- در مورد سایر کشورها از طریق زمین ۴۰ روز، دریایی یا دریایی و زمینی ۵۵ روز؛

۵- در مورد کالاهای به صورت واردات در مقابل صادرات که خارج از سیستم بانکی وارد می‌شوند، ثبت سفارش در وزارت بازرگانی قبل از ممنوعیت یا تغییر شرط ورود و یا افزایش سود بازرگانی انجام شده و صادرات قبل از ثبت سفارش صورت گرفته باشد، در صورتی که اولین بارنامه حمل قبل از ممنوعیت یا تغییر شرط ورود و یا افزایش سود بازرگانی صادر و ظرف مهلت مندرج در ذیل بند ۴ این ماده به کشور وارد گردد».

البته، تبصره‌ی ۱ این ماده، تا حدودی این مقرره را تعدیل کرده و مقرر داشته است که «موارد استثناء جز در رابطه با تغییر سود بازرگانی با موافقت کمیسیون موضوع ماده یک قابل انجام خواهد بود».

با این حال، توصیه می‌شود تا با اقتباس از این موافقت‌نامه و انطباق با جدیدترین رویه‌های گمرکی در دنیا، به تغییر ماده‌ی ۱۱ آیین‌نامه که امکان سوءاستفاده و زمینه‌ی رانت اطلاعاتی و ثبت سفارش در آخرین لحظات قبل از ممنوعیت یا محدودیت را که اعمال سیاست‌های تجاری را مختل می‌سازد، از بین برد.

ماده‌ی ۷ این موافقت‌نامه، در چندین بخش مقررات بدیعی برای تسهیل امور گمرکی و ترخیص کالا وضع کرده است. در بند نخست این ماده، به بحث «بررسی پیش از ورود اسناد کالا»<sup>۹۹</sup> پرداخته شده است. طبق این بند، اعضای سازمان باید ترتیباتی را تدارک ببینند که واردکنندگان بتوانند قبل از ورود کالاها به قلمرو گمرکی کشور مقصد و با هدف تسریع در ترخیص کالاهای خود پس از ورود، اسناد و مدارک واردات و سایر اطلاعات لازم را به صورت الکترونیکی تسلیم نمایند. سامانه‌ی ثبت سفارش این قابلیت را دارد تا با برآورده کردن این نیازمندی‌ها، انطباق نظام صادرات و واردات ایران را با این موافقت‌نامه که جدیدترین رویه‌ها در زمینه‌ی تسهیل تجارت و ساده‌سازی امور گمرکی را در خود جای داده است، به ارمغان بیاورد.

در بند سوم این ماده، اعضا ملزم شده‌اند تا فرآیندهایی را حفظ یا ایجاد نمایند که امکان ترخیص کالاها را در صورتی که تعیین نهایی تعرفه، مالیات و سایر هزینه‌های گمرکی قبل از ورود کالاها یا هم‌زمان یا بلافاصله پس از ورودشان میسر نباشد، فراهم سازد؛ مشروط بر این که تمام الزامات مقرراتی و مقدمات دیگر امر، رعایت و تکمیل شده باشند. اعضا می‌توانند به منظور اجرای این ماده، از واردکنندگان بخواهند که آن میزان از وجوهی را که قبل از ورود کالا تعیین شده یا به محض ورود تعیین می‌شود، پرداخت نمایند و بابت باقی، ضمانت‌نامه، سپرده یا هر سند دیگری به عنوان تضمین بدهند یا این که اساساً بابت پرداخت این وجوه، ضمانت‌نامه، سپرده یا سایر اسناد مکفی را تسلیم نمایند. این تضمین، نباید از میزان وجوهی که

---

<sup>99</sup> Pre-arrival Processing

نهایتاً به طور قطعی تعیین می‌شود، بیشتر باشد. در صورت کشف تخلفی که منجر به جریمه‌های مالی می‌شود، ممکن است تضامین مشابهی اخذ شود.

پرداخت ۴ درصد مالیات علی‌الحساب واردات قطعی که در ایران به تازگی و برای جلوگیری از فرار مالیاتی مورد عمل قرار گرفته - که البته، دارندگان کارت بازرگانی رتبه‌بندی‌شده از پرداخت آن معاف شده‌اند<sup>۱۰۰</sup>، نزدیک به این ماده است؛ با این تفاوت که در موافقت‌نامه، تضمین نقد نیست و بعداً پرداخت واقعی انجام خواهد شد اما در ایران، مبلغی به صورت علی‌الحساب نقدا دریافت و تعیین نهایی مالیات به بعد موکول می‌شود. بند ۷ همین ماده و در راستای بند سوم، مفهوم فعالان اقتصادی مجاز را معرفی و امتیازهایی را برای این فعالان قایل شده که یکی از آنها، اخذ تضامین کمتر بابت حقوق دولتی است.

## ۱۱. نتیجه‌گیری و پیشنهاد

بر اساس مطالعات موجود باید اذعان داشت که اصلاح فرآیند ثبت سفارش و حذف مراحل اضافی آن و نیز تلاش در افزایش جنبه الکترونیک و نیز خودکار شدن آن، مورد اجماع صاحب‌نظران اقتصادی و بازرگانان است. با اعمال این تغییرات، ضمن همگام شدن با رویه جهانی و حفظ فرآیند مجوزدهی برای کالاهای خاص و حساس مانند سایر کشورها، به افزایش سرعت تجارت و بهبود شاخص تجارت فرامرزی کمک می‌شود.

از بعد انطباق با مقررات سازمان جهانی تجارت، صرف وجود فرآیند ثبت سفارش در ایران، مغایرتی با موافقت‌نامه رویه‌های صدور مجوزهای واردات ندارد و طبق تصریح این موافقت‌نامه، اعضا دغدغه و نیز اجازه دخالت در اهداف سیاستی مبنای این مجوزها ندارند اما معیارهای صدور مجوز، معیارهای تشخیص صلاحیت متقاضیان، مهلت زمانی صدور، اطلاع‌رسانی و سایر الزاماتی که پیشتر بیان شد، باید به دقت رعایت شوند.

با این حال، با توجه به این که در عمل کارکردهایی فراتر از کارکردهای آماری و پیش‌اطلاعی بر ثبت سفارش بار شده و جنبه مجوز واردات پیدا کرده است، پیشنهاد می‌شود با کاستن از موارد مجوزهای غیر خودکار - به استثنای موارد امنیتی و بهداشتی که در تمام دنیا رایج هستند - جنبه آماری ثبت سفارش حفظ شود و انتظارات و کارکردهای دیگر را به گمرک و سایر نهادهای مرتبط واگذار نمود تا فرآیند ثبت سفارش روان و ساده شود و وقت کمتری از بازرگانان را به خود مصروف دارد.

<sup>100</sup> <http://www.bccim.ir/fa/news/665/>, last visited: 08/08/2017.



اقداماتی که در رابطه با خودکار شدن فرآیند ثبت سفارش در مورد تعدادی از کالاها انجام شده، در راستای تسهیل تجارت است و در مورد کالاهایی که ثبت سفارش آنها هنوز خودکار نشده است، باید رویه به گونه‌ای که تغییر کند که در انطباق با موافقت‌نامه رویه‌های صدور مجوز سازمان جهانی تجارت، برگه ثبت سفارش ظرف ۳۰ یا نهایتاً ۶۰ روز صادر شود.

از سوی دیگر، برای تسهیل تجارت، پیشنهاد می‌شود که امکان صدور برگه‌های پیش‌تعیین قطعی فراهم شود تا نگرانی واردکنندگان کاسته شود. در این خصوص، با توجه به این که عملاً در مواردی مشاهده شده است که نظر کارشناسان گمرک در تعیین تعرفه با مفاد برگه ثبت سفارش متفاوت بوده است و با توجه به تقدم و ملاک بودن نظر گمرک، توصیه می‌شود صدور برگه‌های پیش‌تعیین قطعی توسط گمرک انجام شود. همچنین، با دقت در این مساله که نظر مفاد برگه ثبت سفارش در مورد حقوق گمرکی برای گمرک الزام‌آور نیست و عملاً فایده‌ای برای دارنده برگه نخواهد داشت، توصیه می‌شود تا تعیین حقوق گمرکی از ثبت سفارش حذف شود تا ضمن کاستن از هزینه‌های دولت و صرف وقت کارشناسان ثبت سفارش برای تعیین میزان حقوق گمرکی، تصور و توقعی برای واردکننده بر اساس این برگه‌ها ایجاد نشود و به جای آن، به سراغ برگه‌های پیش‌تعیین قطعی بروند که ماهیتاً جنبه الزام‌آور برای دولت دارند.

در تقویت این پیشنهاد و از باب انطباق با مقررات سازمان جهانی تجارت باید افزود که به دلیل عدم ارائه هیچ گونه خدمتی در ازای ثبت سفارش، حق‌الثبتی که توسط دولت دریافت می‌شود، از نظر گات ماهیت تعرفه‌ای دارد و چون گمرک در تعیین تعرفه تخصص بیشتری دارد، بهتر است تعیین تعرفه را یک مرحله‌ای و به گمرک واگذار نمود. آن‌گاه، در مرحله وصول تعرفه، خود دولت است که تصمیم می‌گیرد درصدی از آن را به عنوان حق ثبت سفارش، به سازمان توسعه تجارت اختصاص دهد یا خیر. در این حالت، مشکلی که در خصوص عدم تحقق واردات و استرداد حق‌الثبت پرداخت شده پیش می‌آید، خود به خود مرتفع می‌گردد.

## ۱۲. منابع:

### الف) منابع فارسی

۱. زاهدطلبان، علی، ضرورت پرهیز از شتاب‌زدگی در حذف نظام ثبت سفارش، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۳، قابل دسترسی در: <http://trindoc.itsr.ir/ProductDidgahDetail.aspx?ID=۱۴۹۴>.

۲. عابدین، محمدرضا، بررسی فرآیند ثبت سفارش واردات و امکان حذف آن و تجربیات کشورها، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۸۷.
۳. عابدین، محمدرضا، ثبت سفارش واردات، تداوم یا حذف، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۲، قابل دسترس در: <http://trindoc.itsr.ir/ProductResanehDetail.aspx?ID=4838>
۴. فتحی‌زاده، امیرهوشنگ، ثبت سفارش، آری یا نه؟، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۳، قابل دسترس در: <http://trindoc.itsr.ir/ProductResanehDetail.aspx?ID=5028>.
۵. فتاحی، پرویز، در شرایط کنونی کشور، بهبود سیستم ثبت سفارش بسیار موثرتر از حذف آن است، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۳، ص ۳، قابل دسترس در: <http://trindoc.itsr.ir/ProductResanehDetail.aspx?ID=5028>.
۶. گرشاسبی، علیرضا، تامل بیشتر در حذف ثبت سفارش؛ سامانه‌ای آینده‌نگر در بخش واردات، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۳، قابل دسترس در: <http://trindoc.itsr.ir/ProductResanehDetail.aspx?ID=4979>.
۷. موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، سلسله گزارش‌های بهبود فرآیندها، فرآیند ثبت سفارش واردات کالا، بی‌تا.
۸. موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، سلسله گزارش‌های تحلیلی فرآیندهای بخش صمت، فرآیند ثبت سفارش، ۱۳۹۳.
۹. موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، گروه پژوهش‌های بازرگانی خارجی، بررسی فرآیند ثبت سفارش واردات کالا و ارزیابی اثرات حذف آن، ۱۳۹۲.
۱۰. موسوی‌زنور، موسی، حذف نظام ثبت سفارش ضرورتاً مشکلی را حل نمی‌کند، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۳، قابل دسترس در: <http://trindoc.itsr.ir/ProductDidgahDetail.aspx?ID=1484>.
۱۱. میزگرد بررسی ابعاد قانونی ثبت سفارش در چارچوب سیاست تجاری ایران، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۳، قابل دسترس در: <http://trindoc.itsr.ir/ProductMizgerdDetail.aspx?ID=5374>.
۱۲. ملایی، عبدالعظیم، هرورانی، حسین، احمدیان، مریم، راهکارهای بهبود ایران در گزارش «انجام کسب و کار» بانک جهانی (نماگر تجارت فرامرزی)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، معاونت پژوهش‌های اقتصادی: دفتر مطالعات اقتصادی، ۱۳۹۳.

۱۳. هرورانی، حسین، ملایی، عبدالعظیم، بررسی ابعاد ثبت سفارش (مفاهیم، کاربردها، چالش‌ها)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، معاونت پژوهش‌های اقتصادی: دفتر مطالعات اقتصادی، ۱۳۹۲.

#### ب) منابع انگلیسی

1. Import Licensing Procedures Agreement, available at: [https://www.wto.org/english/docs\\_e/legal\\_e/23-lic\\_e.htm](https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/23-lic_e.htm), last visited: 08/07/2017.
2. Van den Bossche, Peter, Zdouc, Werner, The Law and Policy of the World Trade Organization, Cambridge, 2013.

#### ج) سایت‌های فارسی

1. <http://www.bccim.ir/fa/news/665/>
2. <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/96181>
3. <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/96641>
4. <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/97083>
5. <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/۹۱۰۶۶>
6. <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/۹۱۱۸۶>
7. <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/91378>
8. <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/۹۲۳۰۷>
9. [sabtaresh.tpo.ir](http://sabtaresh.tpo.ir)
10. <http://sabtaresh.tpo.ir/Help/PDFHelp/IOMSHelp.PDF>
11. <http://sabtaresh.tpo.ir/Tools/LetterAndEtc/HSCodes13940130-2-3.pdf>
12. <http://sabtaresh.tpo.ir/Tools/LetterAndEtc/HS13930726-1.pdf>

#### د) سایت‌های انگلیسی

1. <https://www.export.gov/article?id=Turkey-Import-Requirements-and-Documentation>
2. [https://www.wto.org/english/res\\_e/booksp\\_e/analytic\\_index\\_e/licensing\\_e.htm](https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/analytic_index_e/licensing_e.htm)
3. [https://www.wto.org/english/tratop\\_e/tpr\\_e/s331\\_e.pdf](https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s331_e.pdf)
4. [https://www.wto.org/english/tratop\\_e/tpr\\_e/s342\\_e.pdf](https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s342_e.pdf)
5. [https://www.wto.org/english/tratop\\_e/tpr\\_e/s345\\_e.pdf](https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s345_e.pdf)
6. [https://www.wto.org/english/tratop\\_e/tpr\\_e/s333\\_e.pdf](https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s333_e.pdf)
7. [https://www.wto.org/english/tratop\\_e/tpr\\_e/s338\\_e.pdf](https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s338_e.pdf)

8. [https://www.wto.org/english/docs\\_e/legal\\_e/tfa-nov14\\_e.htm](https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/tfa-nov14_e.htm)